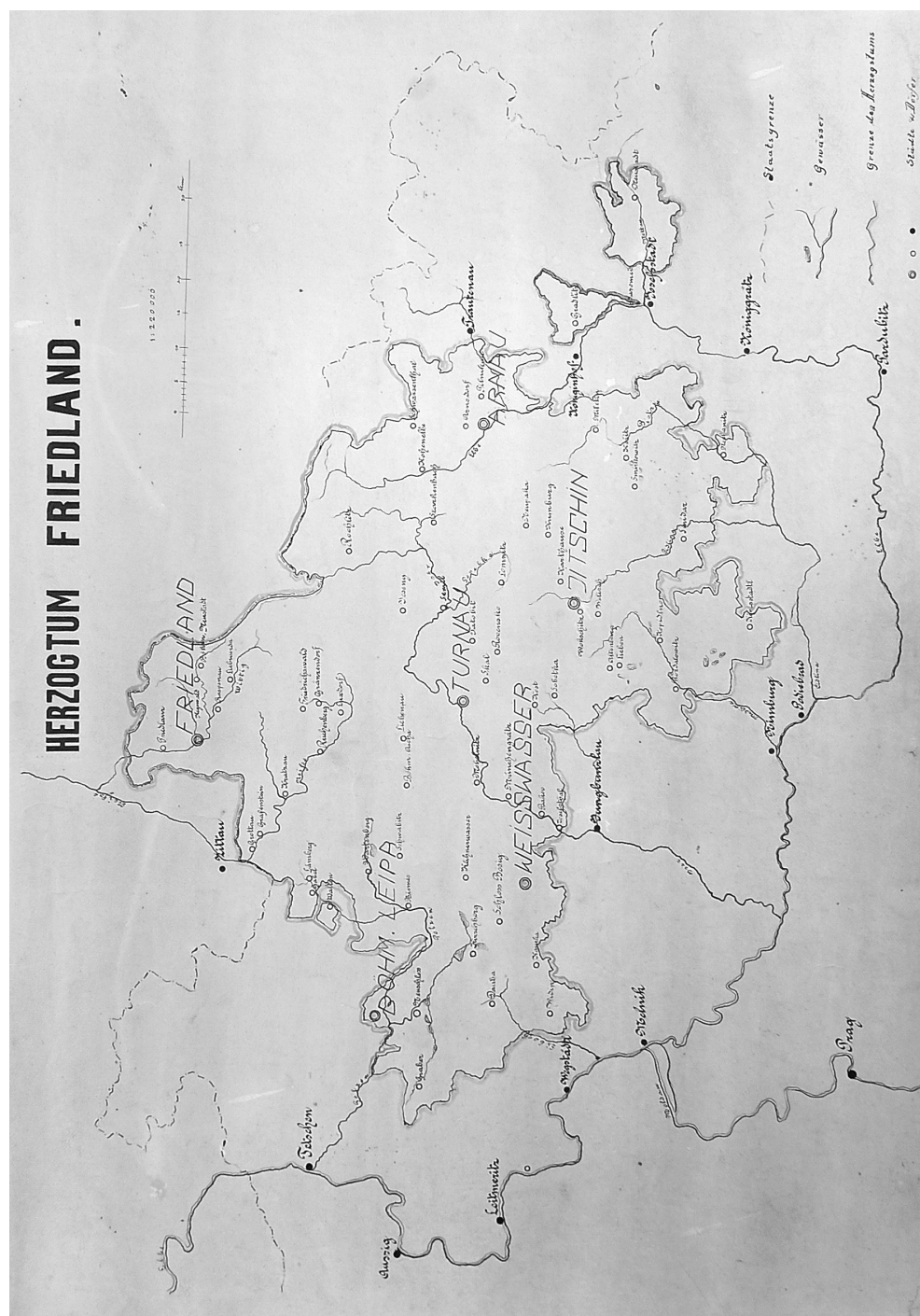


IV.

Státoprávní zakotvení Frýdlantska v panovnických majestátech



Mapa frýdlantského vévodství uložená v rodinném archivu Clam Gallasů.

Frýdlantské vévodství představuje ojedinělý státoprávní útvar, pro který lze v českých dějinách jen těžko hledat obdoby. Do značné míry to souvisí se zhroucením starých pořádků a programovým zakotvením přinejmenším částečné právní diskontinuity ze strany císaře Ferdinanda II. po porážce stavovského povstání v bitvě na Bílé hoře 6. listopadu 1620. Tuto diskontinuitu lze spatřovat jak v oblasti normativní (nově připravené Obnovené zřízení zemské vycházelo z konceptu propadlých práv, který panovníkovi umožnil neohlížet se na starší a opakovaně garantované stavovské výsady), tak i na úrovni individuálních právních vztahů, kdy velká část pozemkových vlastníků byla v konfiskačních procesech připravena buď o veškerý majetek, nebo alespoň jeho část. A právě mimořádně turbulentní poměry, kterými České království na počátku dvacátých let 17. století procházelo, nabídl jedinečnou šanci vymknout se tradičním omezením a dosáhnout met, jež byly před Bílou horou pro české šlechtice prakticky nemyslitelné. Ať již v rovině osobní (vstup do elitní společnosti říšských knížat), tak majetkové (budování rozsáhlých majetkových komplexů z lacino získaných konfiskátů). Právě Valdštejn a jeho „šťastná země“ představují extrémní příklad využití těchto možností, byť s časově značně omezeným efektem.⁹⁶⁹

Jak již bylo konstatováno v úvodu této knihy, v kontrastu s prakticky kontinuálním zájmem o Valdštejnovu osobu a životní dráhu byla dosud jen omezená pozornost věnována frýdlantskému vévodství, které tvořilo jádro jeho mocenského zázemí a zároveň bylo jeho velkolepým dílem. Většina valdštejnských monografií se ho dotýká spíše okrajově a informace o něm se omezují na základní fakta, jež mají víceméně jen dokreslit generalisimou vojenskou a politickou dráhu.⁹⁷⁰ Dominantně jako vladaře představil Valdštejna snad jen Friedrich Förster, jehož práce ovšem vyšly již v první polovině 19. století.⁹⁷¹ Samostatné práce vznikly později o jeho vládě v Zaháňsku⁹⁷² a Meklenbursku.⁹⁷³ Pokud jde o Frýdlantsko,

⁹⁶⁹ Zde předložená analýza právního postavení Frýdlantska vychází z textu, který byl publikován jako studie M. STARÝ, Die staatsrechtliche Stellung des Herzogtums Friedland, s. 262–315.

⁹⁷⁰ Nejpodrobněji se zřejmě těmto otázkám věnoval J. JANÁČEK, Valdštejn a jeho doba, s. 284–289, 346–356.

⁹⁷¹ F. FÖRSTER, Wallenstein, Herzog zu Meklenburg, Friedland und Sagan, als Feldherr und Landesfürst in seinem öffentlichen und Privat-Leben, passim; TÝŽ: Wallenstein als regierender Herzog und Landesherr, s. 1–123 (tato druhá publikace je ovšem pouze samostatným, doslovně totožným vydáním části publikace první).

⁹⁷² A. HEINRICH, Wallenstein als Herzog von Sagan, passim. Pokud jde o další dolnoslezské knížectví (velko)hlohovské, Valdštejn je získal až v roce 1632 a neměl již dostatek času se zde výrazněji vladařsky angažovat. Stručným připomenutím jeho zdejší vlády je studie R. FUKALA, Albrecht z Valdštejna jako hlohovský kníže a jeho slezské epizody, s. 183–189.

⁹⁷³ Především G. C. F. LISCH, Wallensteins Abzug aus Meklenburg im Jahre 1629, s. 45–79; TÝŽ: Ueber Wallensteins Regierungsform in Meklenburg, s. 3–48. Dále např. O. HUNZIKER, Wallenstein als Landesherr insbesondere als Herzog von Meklenburg, passim; O. GROTEFEND, Meklenburg unter Wallenstein und die Wiedereroberung des Landes durch die

jeho vytvoření na pozadí pobělohorské konfiskační vlny a další osudy jednotlivých statků po Valdštejnově likvidaci zmapoval dosti podrobně na konci 19. století Tomáš Václav Bílek.⁹⁷⁴ Vynikající práci zaměřenou na frýdlantské hospodářství, programově napojené na Valdštejnovy válečné aktivity, publikoval v roce 1929 právník a historik Anton Ernstberger.⁹⁷⁵ Z pozdější doby je k dispozici dosti podrobná studie o správě vévodství a o činnosti dvorské kanceláře, jakož i některých dalších administrativních institucí.⁹⁷⁶

Ačkoliv další dílčí studie věnované Frýdlantsku vznikly i v 21. století,⁹⁷⁷ není sporu o tom, že důkladné poznání krátkých dějin Valdštejnova vévodství, podle nějž byl ostatně v dobových pramenech často nazýván („der Friedländer“), bude vyžadovat ještě nemalé úsilí. Mimo jiné nebyla dosud důkladněji zkoumána ani zcela zásadní otázka státoprávního postavení Frýdlantska v rámci Českého království, potažmo České koruny. Většina autorů dokázala sice toto postavení vcelku přiléhavě vystihnout (dosti často s využitím obratu „stát ve státě“) a zpravidla upozornit na základní listiny, od nichž se ojedinelé postavení Frýdlantska odvíjelo, hlubší obsahová (a tím spíše diplomatická) analýza těchto listin a zhodnocení jejich významu pro emancipaci Valdštejnových držav a jejich vymknutí se ze standardního právního režimu aristokratického velkostatku ale doposud provedena nebyla. Právě vyplnění této mezery je hlavním cílem této kapitoly, primárně vycházející ze studia originálů císařských a královských privilegií, uložených ve Státním oblastním archivu v Praze ve fondu Rodinný archiv Valdštejnů.

IV.1 Listiny povyšující Frýdlantsko na knížectví (1624) a vévodství (1627)

Dva dny předtím, než mu byla větší část jeho statků udělena jako léno, dosáhl Valdštejn i jiné císařské milosti, kterou lze nepochybně považovat za jeden z hlavních milníků jeho vzestupu. 7. září 1623 vydal Ferdinand II. ve Vídni majestát, jímž povýšil vysoce urozeného Albrechta Václava Eusebia z Valdštejna a Frýdlantu i s jeho nástupci do říšského knížecího stavu, přičemž toto povýšení se týkalo jak jeho přímých, pokrevních dědiců, tak případně těch, které by ve svém testamentu jmenoval jako hlavu valdštejnsko-frýdlantského domu („*ordnen, setzen, würdigen und erheben demnach auß röm[ischer] kaißerlicher Macht, Vollkhomeheit hiemit wissentlich in Crafft dieses Brieffs obbesagten Albrecht Wentzel Eusebien von Wallstain, auch alle seine Ime in der Succession, Inhab- und Regierung deß Hauß Walstain und Fridlandt nachvolgende eheliche Leibserben und Erbenserben und in Abgang seiner leiblichen Erben, welchen er testiern und sy zu Regiereren deß Haußes Wallstain und Fridlandt machen würdt, obgehörter massen in den Stand, Ehr und Würde Unserer und deß hey[ligen] Reichs Fürsten*“).

V další části dispozice pak bylo upřesněno, že titul knížete z Frýdlantu a císařského strýce (což byla další zvláštní milost, Valdštejnovi zároveň udělená) smí užívat vždy jen hlava rodu, respektive rodového frýdlantského fideikomisu („*erthailen und geben Inen auch sambt und neben denen zuor habenden Ehren, Titeln den Namen und Titul Unserer Ohaim und deß heiligen Reichs Fürsten von Friedlandt, und mainen, setzen und wollen hierauf, daß mehrgenanter Albrecht Wentzel Eusebius von Wallstain und nach Ime sein hinterlassener*

Herzöge, s. 227–284; L. RANKE, Wallenstein, Herzog zu Mecklenburg, passim.

⁹⁷⁴ T. V. BÍLEK, Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618, zejm. s. 732–832; TÝŽ: Beiträge zur Geschichte Waldstein's, passim.

⁹⁷⁵ A. ERNSTBERGER, Wallenstein als Volkswirt im Herzogtum Friedland, passim.

⁹⁷⁶ J. SVÁTEK, Dvorská kancelář Valdštejnova frýdlantského vévodství, s. 43–96.

⁹⁷⁷ M. KOVÁŘ, Albrecht z Valdštejna – hospodář a podnikatel, s. 194–199; M. STARÝ, Absolutismus „na zelené louce“, s. 249–258; TÝŽ: Frýdlantské vévodství a jeho státoprávní postavení v rámci České koruny, s. 135–157.

eltister Sohn und fürbas alle seine Erbenserben, welche Fridtlandt inhaben, besitzen und Regierer deß Hauß von Wallstain und Fridtlandt sein werden, wie ob stehet, für und für in ewig Zeit Unßere und deß heyiligen Reichs Fürsten seyn“).

Majestát také uděloval všem budoucím knížatům frýdlantským stejná práva, jimiž disponovala ostatní říšská knížata („*auch alle und yegliche Gnad, Freyhait, Ehr, Würde, Vorthail, Praeminenz, Fürstandt, Recht und Gerechigkait, in Versamblungen und Ritterspillen, mit Beneficien, auf hohe und nidere Stüfft, geist- und weltliche Lehen und Ämpter zu empfangen und zu tragen und sonsten alle andere Sachen haben, deren theilhaftig und empfänglich sein, sich auch deß allen, sonderlich aber des fürstlichen Tituls und Namens allenthalben, mit allen Ehren, Sessionen, Stimben und Processionen an allen Endten und Orten, nach iren Ehren, Notturfften, Willen und Wollgefallen frewen, gebrauchen und genüessen sollen und mögen, inmassen sich andere Unßere und deß heiligen Reichs rechtgebohrne Fürsten von Rechts und Gewonhait wegen, freuen, gebrauchen unnd genüessen von allermeiniglich unverhindert*“).⁹⁷⁸

Tímto majestátem katapultoval císař Valdštejna do nejvyššího patra společenské hierarchie – mezi českou šlechtou (českou nikoliv na základě problematického kritéria národnostního, ale s důrazem na držbu statků v Českém království) se mohl knížecím titulem pyšnit pouze nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, císařský místodržící Karel z Lichtenštejna, jenž sehrál nemalou úlohu ve Valdštejnově boji o dědictví Smiřických, a císařův rada Jan Oldřich z Eggenberga, jenž od roku 1622 držel část někdejší rožmberské domény s centrem v Českém Krumlově.

Valdštejn okamžitě promítl čerstvý postup na vyšší příčku společenského žebříčku přidáním knížecí čepice do svého znaku a rozšířením titulatury, která našla odraz i na opisu jeho pečeti: ALBRECHT REGIRER DES HAVS WALDSTEIN-V-FRIDLAND FVRST ZV FRIDLAND.⁹⁷⁹ V této souvislosti je nicméně na místě přičinit dvě důležité poznámky.

Za prvé, dle dikce listiny se stal Valdštejn říšským knížetem a získal stejná práva, jako ostatní nositelé této hodnosti. Ve skutečnosti tomu ale tak zcela nebylo. Valdštejn totiž nevlastnil žádné statky na německém území a nebyl tedy suverénním (*reichsunmittelbar*) říšským panovníkem. Stejně jako další příslušníci skupiny „nových“, tj. v 17. století z císařské milosti vytvořených knížat se proto musel potýkat s neochotou tradičních, „starých“ knížat umožnit mu plnoprávný přístup (to jest zejména hlasovací právo) na říšský sněm.⁹⁸⁰

Za druhé, ono „Fürst von Friedland“ se ve skutečnosti ani v nejmenším nedotýkalo státoprávní povahy jeho držav, které se ipso facto rozhodně nestaly knížectvím,⁹⁸¹ ale zůstaly lenními fideikomisními statky. Valdštejn tak prozatím zůstal knížetem bez knížectví.

Na první pohled by se logicky nabízela úvaha, že klíčovým dokumentem, řešícím otázku postavení Frýdlantska, by měl být teprve následující majestát, vydaný ve Vídni 12. března 1624 a povyšující Valdštejnovu državu na knížectví. Jeho originál má podobu knihy v červecí sametové vazbě, v níž je svázáno 6 pergamenových listů. Kniha má rozměry 32 x 24 cm.⁹⁸²

⁹⁷⁸ Originál majestátu je v RAV, Listiny, sign. N-9, i.č. 23. Opisy viz VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 35r – 39r, RAV, Valdštejniana, sign. II-L, i.č. 2397, či RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 68–75. Edice F. FÖRSTER, Wallenstein's Prozeß vor den Schranken des Weltgerichts und des K. K. Fiscus zu Prag, Urkundenbuch, s. 24–28, č. 4, nověji též G. LORENZ (ed.), Quellen zur Geschichte Wallensteins, s. 57–61, č. 1. Pozoruhodné je, že informací o tom, že byl Valdštejnovi udělen nový predikát „strýc, též Náš a říšský kníže a milý věrný (Oheim auch Unserm und des Reichs Fürsten und lieben Getreuen)“, intimoval Ferdinand II. českému místodržícímu Karlovi z Lichtenštejna teprve 31. srpna 1624. J. M. SCHOTTKY, Ueber Wallensteins Privatleben, s. 134–136.

⁹⁷⁹ Tato jeho pečeť je přitřesněna ke smlouvám, jimiž po 9. září 1623 rozšiřoval svoji severočeskou doménu.

⁹⁸⁰ Blíže k tomu P. MAŤA, Svět české aristokracie (1500–1700), s. 69–72.

⁹⁸¹ Pokud se v literatuře objevuje tvrzení, že Frýdlantsko se knížectvím stalo již v roce 1623, jde o nepochopení podstaty císařova majestátu ze 7. září.

⁹⁸² RAV, Listiny, sign. N-12, i.č. 26. Opisy privilegia jsou např. ve VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 41v – 44v; SAL, kniha 26, i.č. 11, fol. 242v – 251r, či RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 92–98. Edičně je zpřístupnil F. FÖRSTER, Wallenstein's Prozeß vor den Schranken des Weltgerichts und des K. K. Fiscus zu Prag, Urkundenbuch, s. 29–32, č. 5. Nově je text privilegia

Pečeť se do dnešních dnů nedochovala, jak ale svědčí koroborační formule, byla k majestátu původně přivěšena její nejslavnější varianta, tedy zlatá bula („*Dessen zue wahrer Urkundt haben Wir diesen Brieff mitt Unser Khayser: und Khöniglichen Handt undterschriftt Undt angehengter Guldenen Bulla bekreffigt*“).⁹⁸³

Podrobnější studium obsahu této knihy ale přináší ve vztahu k naznačené hypotéze zklamání. Jak je patrné z narace, vycházelo privilegium ze žádosti samotného Albrechta, který panovníka dosti obecně požádal, aby povýšil Frýdlant a s ním spojená, císaři v léno podřízená, panství na knížectví.⁹⁸⁴ Ve stejném duchu se nese i jádro dispozice, povyšující Frýdlant a k němu připojené statky v Českém království na knížectví. Za významné doplnění lze považovat odkaz na dva lenní listy z 9. září 1623 a 5. března 1624, jejichž prostřednictvím byl (prvotní) rozsah knížectví jednoznačně precizován. Zdůrazněn byl přitom – a znovu pak ještě opakovaně na dalších místech listiny – lenní poměr, v němž se nově vytvořené knížectví ve vztahu k císaři jakožto českému králi nacházelo.⁹⁸⁵

Pokud jde o míru autonomie Frýdlantska, týkají se jí ještě dvě další pasáže dispozice. První směřuje do daňové oblasti a konstatuje, že knížectví má být zatíženo stejnými povinnostmi jako jiné české statky, přičemž demonstrativně vypočítává základní platby, jimiž byla česká šlechta vůči panovníkovi povinna („*Belangendt aber die algemäinen LandesContributionen, Hauss: und anderer Steüern, Biergelder und Bewilligungen, wie die genennet werden möchten: und wie dieselbten von alters hero, in Unserm Königreich Behaimb gerächt und gegeben worden, auch sonsten breüchlich gewesen*“). Toto řešení bylo naprosto logické s ohledem na zažitou praxi, kdy se zemské berně v Čechách tradičně odváděly stejně ze statků svobodných jako lenních a v zemských usneseních týkajících se domovní daně, která byla od reformy v roce 1567 základním pilířem českého daňového systému, se tradičně explicitně uvádělo, že jí mají odvádět „tolikéž manové“.⁹⁸⁶ Tak kupříkladu ve všech dochovaných berních rejstřících z předbělohorské doby figuruje i frýdlantské panství, které držel jako léno rod Redernů.⁹⁸⁷ Také Frýdlantsko se mělo při odvádění kontribucí a berní podřídit standardnímu režimu celých Čech. I zde ale Valdštejn dokázal dosáhnout do jisté míry výsadního postavení, když mu bylo umožněno, aby si vybrané veřejné dávky nechával na srážku svých pohledávek vůči komoře. Ještě na konci roku 1624 ho sice kníže Lichtenštejn vy-

editován níže jako Příloha 12.

⁹⁸³ Vyobrazení oboustranné pečeti („*Effigies aureae bullae*“) je součástí opisu privilegia v RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 98. Je otázkou, nakolik z toho lze usuzovat, že v době zhotovení rukopisu (podle dedikace ho lze datovat do roku 1785) ještě pečeť ke knize fyzicky přivěšena byla, neboť k vyobrazení mohl být použit exemplář z jiné listiny.

⁹⁸⁴ „*Dass Wir Ihme die weittere khayser: und khönigliche Gnade thun, und die von Uns, durch Ihne erkauffte Herrschafft Friedtlandt, so wol auch andere, in Unserm ErbKönigreich Beheimb gelegene, und zu gemelter Herrschafft Friedtlandt geschlagene, Uns unlensthin zu Lehen auffgetragene Herrschafften, Schlösser, Gründe und Güetter, mit allen ihren biss anhero gehabtten Regalien, Herrligkeitten, Obrigkeitten und Pertinentien, in ein sonderbahres Fürstenthumb zu erigiren, erhöhen und erheben geruehen wolten*“.

⁹⁸⁵ „*Thun das auch hiermitt auss habender kayserlicher Volkommenheit, und Crafft dieses Brieffs, als regierender König in Unserm ErbKönigreich Beheimb; erigiren, erheben, erhöhen und bestettigen mehrgedachte Herrschafft Friedtlandt, sambt denen andern, in Unserm ErbKönigreich Beheimb gelegenen, und in unterschiedlichen zweien darüber auffgerichtten Lehenbrieffen, deren der aine, den neündten Monatstag Septembris, im ein tausent, sechs hundert und drei und zwaintzigsten: der ander aber, den fünfften Martij, dess ein tausent, sechs hundert, und vier und zwaintzigsten Jahrs, in Unser Statt Wien datirt sind, specifircen darzue geschlagenen Herrschafften, Schlössern, Gründt: und Güettern, mitt denen biss anhero gehabtten Regalien, Herrligkeitten, Obrigkeitten, undt Pertinentien, zu ainem sonderbahren Fürstenthumb, also und der Gestalt, dass es nun, und hinfüro, zu ewigen Zeiten, laut dieses Priuilegij, und deren darüeber hieheuorn ertheiltten Lehenbrieff, ein fürstlichs Lehen sein, auch von menniglich darfür gewürdiget, geachtet, erkennt und also genentt werden solle*“.

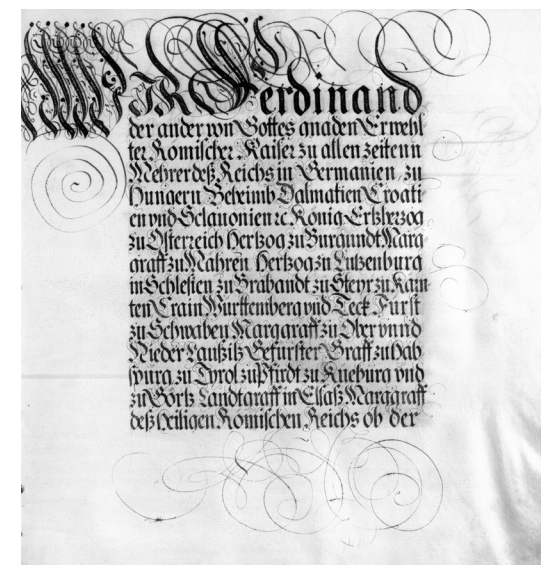
⁹⁸⁶ K českému daňovému systému v raném novověku nejpodrobněji O. PLACHT, České daně 1517–1652, passim; z pohledu administrativního též M. VOLF, Nástin správy české berně v době předbělohorské, passim.

⁹⁸⁷ F. MARAT (ed.), Soupis poplatnictva 14 krajův království českého z roku 1603, s. 16; V. PEŠÁK (ed.), Berní rejstříky z roku 1544 a 1620, s. 45–46; A. SEDLÁČEK (ed.), Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné, s. 2, č. 21. Z doby po uvedené berní reformě a před Bílou horou se jiný rejstřík, nakolik je známo, nedochoval.

zval, aby předepsané kontribuce řádně odesílal do Prahy a nezapočítával je,⁹⁸⁸ avšak přehled Valdštejnových dluhů a pohledávek sestavený po generalissimově likvidaci jasně ukazuje, že přinejmenším od roku 1626 již šlo o běžnou a tolerovanou praxi.⁹⁸⁹

Vedle zmíněného ustanovení se pak v listině objevila ještě velmi vágní výhrada, již panovník zachoval sobě a svým nástupcům všechna vrchní práva příslušející českým králům, ať už spočívala v čemkoliv („*Massen Wir auch alle königliche Regalia, Recht und Gerechtigkeiten, wie die nahmen haben möchten, für Uns, und Unsere Erben, nachkommende Könige zue Beheimb, hiermitt krafftiglich reseruiert unnd vorbehalten haben wollen*“). Mlhavý obrys této klauzule byl patrně formulován při vědomí, že postavení Frýdlantska, resp. rozsah moci tamního pána, je upraven dalšími, speciálními listinami (o nichž bude pojednáno dále). Zároveň platí, že podobné nepřiliš jednoznačné formulace byly celkem pravidelnou součástí středověkých i raně novověkých právních instrumentů a nechávaly otevřený prostor tomu, aby se jejich interpretace odvíjela od aktuální politické situace, respektive podle mocenského poměru mezi subjekty příslušného právního vztahu. V horizontu nejbližších let tak bylo toto ustanovení výhodnější pro Valdštejna, jehož hvězda strmě stoupala a jehož si vídeňský dvůr musel předcházet (což do jisté míry zůstalo v platnosti i po jeho odvolání z prvního generalátu v roce 1630).

Stejně omezenou hodnotu má z hlediska poznání státoprávního postavení Frýdlantska též další královský majestát, vydaný 4. ledna 1627 a povyšující nedávno zřízené knížectví na vévodství. Opět jde o knihu v červené sametové vazbě o velmi podobných rozměrech (36 x 33,5 cm), čítající tentokrátě osm pergamenových folií.⁹⁹⁰ Stejně jako v případě „knížecího“ privilegia je i v tomto případě přivěšená pečeť, podle koroborace ale v tomto případě standardní, vosková („*Dessen zu wahrer Urkundt haben Wir diesen Brieff mit Unser kayserlich und königlichen Handt unterschriefft unnd angehengtem grösserm Insigel bekräftiget*“), deperditní.⁹⁹¹ Většinu textu tvoří opět mnohomluvná narace, v níž nechybí odkaz na nedochované privilegium z 13. června 1625, jímž byl Valdštejn povýšen na vévodu⁹⁹² a opět



Titulní stránka císařského majestátu povyšujícího Frýdlantsko na vévodství (4. 1. 1627).

⁹⁸⁸ J. POLIŠENSKÝ – J. KOLLMANN, Valdštejn, s. 81 (s odkazem na list knížete Lichtenštejna datovaný 10. prosince 1624).

⁹⁸⁹ Srovnej přehledy uložené v ČDKM IV, sign. Čechy 20, kart. 49, sv. 2, fol. 1277r – 1286r, kart. 50, fol. 129r – 137v, 231r – 240v, 244r – 253v, zmíněné již v předchozí kapitole, z nichž jasně vyplývá, že minimálně část rozepsaných kontribucí si Valdštejn ponechával na srážku svých pohledávek. Otázky srážek z kontribucí se týkají též některé dochované materiálu v registratuře vídeňské dvorské komory, viz např. HFÖ Bücher, Nr. 712, fol. 261v, Nr. 720, fol. 62r, Nr. 735, fol. 16v aj.

⁹⁹⁰ RAV, Listiny, sign. N-18, i.č. 33. Koncept a dobový opis privilegia jsou v ČDK, sign. IV D 1, i.č. 752, kart. 504, dobový opis ve VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 52r – 55v, pozdější opisy v RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 116–125, a v SAL, kniha 26, i.č. 11, fol. 661r – 668v. Edičně opět zpřístupněno v F. FÖRSTER, Wallenstein's Prozeß vor den Schranken des Weltgerichts und des K. K. Fiscus zu Prag, Urkundenbuch, s. 42–47, č. 10. Také toto privilegium je znovu in extenso zpřístupněno níže jako Příloha 13.

⁹⁹¹ Znovu lze upozornit na vyobrazení v RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 125.

⁹⁹² Originál tohoto diplomu není dochován, stejně tak není znám žádný jeho opis. Datum jeho vydání je známo právě díky zmínce v majestátu povyšujícím Frýdlantsko na vévodství. Zde se uvádí, že povýšení na vévodu se týkalo samotného Albrechta a dále všech jeho potomků, resp. dalších příslušníků valdštejnského rodu, kteří se na základě jím vydané

také na iniciativu samotného Valdštejna, který o povýšení Frýdlantska na vévodství požádal („*angelangt und gebetten, Wir geruheten dero ubervorige, noch diese kayser: und königliche Gnad zuthuen, und, alß ein König zu Beheim, daß Fürstenthumb Friedtlandt, sambt allen seinen Zugehörungen, allermassen wie es vorhin von Uns zu einem Fürstenthum ausgesetzt, zu einem Herzogtum zu erigiren, erhöhen und erheben*“). Dispozice privilegia pak jen s mírnou jazykovou obměnou této žádosti vyhovuje,⁹⁹³ přičemž v další pasáži do značné míry přebírá dikci z tři roky starého privilegia a opět odkazuje co do rozsahu nového vévodství na dva již zmíněné lenní listy.⁹⁹⁴ Pouze s drobnými odchylkami byl přepsán text týkající se standardní daňové zátěže vévodství,⁹⁹⁵ resp. výhrady vrchních královských práv.⁹⁹⁶

Pro zajímavost je možno nabídnout srovnání s majestátem týkajícím se Českého Krumlova. Toto panství, sídlo v roce 1611 vymřelého rodu pánů z Rožmberka, daroval Ferdinand II. v roce 1622 svému rádci Janu Oldřichovi z Eggenberga. Teprve 15. dubna 1628 byl Janu Oldřichovi vydán darovací list, v němž byla zároveň celá Eggenbergova jihočeská država povýšena na knížectví, s jehož držbou byl spojen vévodský titul („*Im massen Wir dan zu noch mehrerer Bezeugung Unserer Gnad, seithero gedachte Herrschaft Crumau, sampt denen so wie obsteht, vor der bey gewesen, unndt hernach darzu khommen, zu einem Fürstenthumb erhobt, und mit den Herzoglichen titul geziert haben*“).⁹⁹⁷ Jde vedle Frýdlantska o jediný případ ze 17. století, kdy byl některému českému panství takový status přiznán.⁹⁹⁸ V tomto případě ovšem nebylo ohledně postavení Krumlovska v listině obsaženo vůbec nic, s výjimkou výhrady, že Eggenbergové mají respektovat někdejší donaci Viléma z Rožmberka a ročně odvádět jezuitské koleji v Krumlově 1 200 kop grošů a 120 strychů žita, 60 strychů pšenice, 35 strychů ječmene, 10 strychů hrachu a 20 strychů ovsa. Tato naprostá mlčenlivost je ovšem snadno vysvětlitelná zcela zásadním rozdílem, který lze mezi Frýdlantskem a Krumlovskem na první pohled zaznamenat. Zatímco Frýdlantsko směřovalo díky Valdštejnovu úsilí k co

nástupnické dispozice ujmou vlády ve frýdlantském knížectví. Rozhodně se ale netýkalo Frýdlantska jako takového.

⁹⁹³ „A[ll] haben Wir hiermit, unnd in Krafft dieses Unsers Königlichen Brieffs, mehrangeregtes Fürstenthumb Friedtlandt, in ein Herzogthum verwandelt, erigiert unnd erhohen“.

⁹⁹⁴ „Thuen dasselbe auch hiermitt auß habender kayserlich: unnd königlicher Macht unnd Volkommenheit, unnd alß regierender König zu Beheim, erigiren, erheben, erhöhen und bestättigen offbesagtes Fürstenthum Friedtlandt, sambt denen andern in Unserm Erbkönigreich Behem gelegenen, und in unterschiedlichen zweyen darüber auffgerichteten Lehen-Brieffen, deren der eine, den neündten Monatstag Septembris, im sechzehnhundert drey unnd zwanzigsten, der ander aber den fünfften Martij deß sechzehnhundert vier und zwanzigsten Jahrs, in Unserer Stadt Wien datirt seindt, specificirten darzu geschlagenen Herrschafften, Schlössern, Gründt und Güttern, mit denen biß anhero gehaltenen Regalien, Herrlichkeiten, Obrigkeiten unnd Pertinentien, zu einem sonderbahren Hertzogthum, also unnd der gestalt, das es nun unnd hinfüro, zu ewigen zeiten, laut dieses Priuilegij, ein Hertzthum [sic!] sein, auch von männiglich dafür gewürdiget, geachtet, erkennet, unnd von Unns, Unsern Erben unnd nachkommenden Königen zu Beheim, alß ein Königliches Beheimbisches Lehen gesucht unnd empfangen werden solle“.

⁹⁹⁵ „Belangendt aber die algemainen LandesContributionen, Hauß: unnd andere Steuern, Biergelder und Bewilligungen, wie die genennt werden möchten, unnd wie dieselben von alters hero in Unserm Erbkönigreich Beheim, gereicht unnd gegeben worden, auch sonstenn brüchlich gewesen“.

⁹⁹⁶ „Massen Wir dann auch alle Königliche Regalia, Recht unnd Gerechtigkeiten, wie die namen haben, oder genennt werden möggen, vor Unnß unnd Unnsere Erben, nachkommende Könige zu Behemb hiermit kräftiglich reseruiert unnd vorbehalten haben wollenn“

⁹⁹⁷ Koncept diplomu je v ČDK, sign. IV D 1, i.č. 752, kart. 427, podle něj byl zřejmě zpracován opis v SAL, kniha č. 26, i.č. 11, fol. 818r – 818'v.

⁹⁹⁸ Až v roce 1786 (3. května) povýšil Josef II. na vévodství lobbkovičské panství Roudnice nad Labem. SAL, kniha č. 250, i.č. 97, fol. 175v – 179r; kniha č. 252, i.č. 98, fol. 180v – 184r. V roce 1818 (22. července) pak bylo na vévodství povýšeno též panství Zákupy, udělené synovi sesazeného císaře Napoleona. H. HALLWICH, Der Herzog von Reichstadt, s. 7–10; E. WERTHEIMER, Der Herzog von Reichstadt, zejm. s. 263–265; J. ŽUPANIČ – M. FIALA – J. STELLNER, Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české, s. 309. K tomu je třeba dodat, že 20. prosince 1633 obdržel kníže Gundakar z Liechtenštejna majestát, jímž byla jeho moravská panství povýšena na knížectví Liechtenstein (přičemž toto jméno mělo nadále užívat i centrum této državy, město Moravský Krumlov). ČDK, sign. IV D 1, i.č. 752, kart. 457 (koncept); SAL, kniha č. 47, i.č. 20, fol. 275v – 278v (pozdější opis). Pro odpor moravských stavů nebyl však tento majestát vepsán do zemských desk a nakonec nenabyl účinnosti. Blíže T. WINKELBAUER, Das „Fürstentum Liechtenstein“ in Südmähren und Mährisch Kromau (bzw. Liechtenstein) als Residenzstadt Gundakers von Liechtenstein und seines Sohnes Ferdinand, s. 309–334; TÝŽ: Fürst und Fürstendiener, s. 339–353. Stručnou informaci nabízí též brožura M. VAREKA, 380 let knížectví Liechtenstein v Moravském Krumlově, passim.

největší autonomii, Krumlovsko zůstávalo jedním z mnoha českých alodních panství a jeho prohlášení za knížectví mělo ryze titulární povahu (ostatně i v samotné listině z roku 1628 je toto povýšení zmíněno jen okrajově, téměř mimoděk).

IV.2 Privilegia upravující postavení Frýdlantska před jeho povýšením na knížectví (1622–1623)

Klíčová ustanovení, jimiž byly autonomie Frýdlantska a specifčnost jeho právního postavení zakotveny, je tedy třeba hledat v jiných listinách než v těch, které mu nominálně propůjčily status knížectví, resp. vévodství. Za první krok, který byl ve shora naznačeném směru učiněn, je vedle samotného prodeje, resp. udělení frýdlantského panství v létě 1622, nutno považovat již prohlášení panství Frýdlant a dalších k němu připojených statků za rodové svěřenectví (fideikomis). Došlo k tomu 12. srpna 1622. Pergamenová listina dochovaná v originále v Rodinném archivu Valdštejnů má rozměry 32 x 58 cm (s 6 cm širokou plikou), přičemž ani v tomto případě již dnes není původní pečeť vydavatele k listině přivěšena.⁹⁹⁹

Narace uvedeného majestátu konstatuje, že se Valdštejn sám obrátil na císaře s prosbou, aby mohl z Frýdlantu, jeho příslušenství a dalších statků, které v Čechách přijme jako královské léno, zřídit fideikomis a rozhodnout také o pravidlech jeho budoucího přechodu na další osoby.¹⁰⁰⁰ V dispozici vyšel panovník této prosbě milostivě vstříc a zřízení fideikomisu prohlásil za platné. Valdštejnovi přitom udělil oprávnění vlastní dispozicí určit posloupnost v rámci mužské linie rozrodu Valdštejnů s tím, že k držbě tohoto svěřenectví měli být – prý na Valdštejnovo výslovné přání – povolávány pouze osoby katolického vyznání. Vytvoření fideikomisu přitom nemělo nic měnit na lenní povaze statků, které do něj budou zahrnu-
ty.¹⁰⁰¹

Zřízení knížecího fideikomisu, jehož součástí se později stala i obě Valdštejnovi udělená dolnoslezská knížectví,¹⁰⁰² nepochybně znamenalo zásah do právního režimu rodící se Valdštejnovy domény. Byla tím – minimálně de iure – zaručena jednota, nezczitelnost a v budoucnu také společný přechod držby všech statků při úmrtí samotného Valdštejna nebo jeho nástupců. Na stranu druhou je nutno říci, že ačkoliv fideikomisy nebyly v Če-

⁹⁹⁹ RAV, Listiny, sign. N-4, i.č. 17. Opisy listiny jsou ve VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 11v – 14r; sign. F 67/28/3, kart. 43, fol. 3r – 4v. Edice F. FÖRSTER, Wallenstein's Prozeß vor den Schranken des Weltgerichts und des K. K. Fiscus zu Prag, Urkundenbuch, s. 3–5, č. 1.

¹⁰⁰⁰ „Das Uns an ietzo bemeldter von Waldstein weitter gehorsambist angelangt und gebetten, weil er über berürtte Herrschafft Fridland und dessen Zuegehör, so woll auch was er noch khünfftig von Erbgüettern in Unserm Erbkönigreich Beheim zu Lehen machen und darzue schlagen würde, ein beständiges Geschlechts Fidei Commisum auffzurichten, und wie es hinfüro mit der Succession an solcher Herrschafft gehalten werden solle, ordentlich zu disponiren, fürhabens sey; Wir gerueheten ihme hierzue Unsern khöniglichen Consens, Macht und Gewalt, als Khönig zu Beheim genedigist zuertheilen“.

¹⁰⁰¹ „Als haben Wir ihme mitt wollbedachtem Mueth, rechtem Wissen, unnd mit Rath Unserer edlen Rätthe, auss khöniglicher macht, als Khönig zu Beheim, vollkhombenen Consens, Macht und Gewalt gegeben, das er von, und wegen mehrer-wentter Herrschafft Fridland, und derselben Zuegehör, auch was er noch ferner von Erbgüettern in Unserm Khönigreich Beheim zu Lehen machen, und dartzue schlagen möchte, ein gewisses Fidei Commisum, und ordentliche Disposition auff sein Geschlecht, die von Waldstein, männliches Stammes, und welche nur allein (wie sein selbst eignes Intent und Begeren ist) der römischen catholischen Religion zuegethan; und das ausser derselben kheiner durchauss, auff einigerley Mass oder Weiss, wie solches immer geschehen mag, der Possession vähig sey, Beineben aber auch die Natur und Eigenschafft desselben Lehens unverändert verbleibe, machen, und auffrichten khönne und möge. Und solches Fidei Commisum vor gültig und krefftig erkhet unnd gehalten werden solle“.

¹⁰⁰² Na Zaháňsko byl Valdštejnův fideikomis rozšířen 1. března 1628. RAV, Listiny, sign. N-27, i.č. 42 (originál); ČDK, sign. IV P 1, i.č. 1009, kart. 787 (dva koncepty); VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 80v – 82r (opis); edice F. FÖRSTER, Wallenstein's Prozeß vor den Schranken des Weltgerichts und des K. K. Fiscus zu Prag, Urkundenbuch, s. 57–59, č. 12. Pokud jde o Hlohovsko, císař nejprve Valdštejnovi 22. listopadu 1632 dovolil, aby i z něj zřídil fideikomis, a 4. ledna 1633 mu nechal vydat mocný list ke zřízení majorátu, fideikomisu a nástupnického řádu pro knížectví Frýdlant, Zaháň a Hlohov. ČDK, sign. IV D 1, i.č. 752, kart. 504 (koncepty); SAL, kniha č. 47, i.č. 20, fol. 166r – 170v a 177r – 182r (opisy).

panstvích trhy a jarmarky,¹⁰¹² vybírat poplatky při odchodu či příchodu poddaných od jiných vrchností,¹⁰¹³ udělovat (pod)léna světským i duchovním osobám a vykonávat nad nimi soudní moc,¹⁰¹⁴ a na všech svých územích stavět nová panská sídla a opevňovat je (stejně jako je přestavovat či bourat a nechávat zpustnout) a případně je propůjčovat dalším šlechtickým osobám, s výhradou, že do nich budou mít císař a jeho nástupci kdykoliv volný přístup.¹⁰¹⁵ Z velké části se nejednalo o výsady, které by byly v českých zemích automaticky spojeny s vrchnostenskou mocí, a jejich kumulace v rukou Valdštejna a jeho nástupců znamenala zásadní posílení jejich moci nad všemi jejich državami, a tedy v konečném důsledku posilovala jejich autonomii ve vztahu k Českému království, vůči němuž se Frýdlantsko pomalu emancipovalo. Naproti tomu zanedbatelný význam mělo z pohledu právního postavení Frýdlantska udělení práva jmenovat notáře, veřejné písaře a soudce, možnost legitimovat nemanželské děti (s výjimkou knížecích, hraběcích a svobodných pánů), povolovat adopce a arrogace či udělovat erby a léna (systematicky by sem zřejmě patřilo i v závěru privilegia obsažené právo vidimovat, tj. úředně potvrzovat transumpty nejruznějších listin a listů).

Naprosto klíčové a v českém prostředí ojedinělé bylo následující privilegium, které Valdštejn od Ferdinanda II. obdržel 13. května 1623 a kterým mu bylo dáno povolení zřídit na jeho statcích zvláštní právo. Na dochované pergamenové listině o rozměrech 28 x 53 cm s plikou širokou 10 cm se dodnes i v tomto případě dochovala přivěšená Ferdinandova majestátní pečeť z červeného vosku na zlaté šňůrce.¹⁰¹⁶

Podstata privilegia je opět, v tomto případě ale jen stručně, avizována v naraci. Podle ní Valdštejn požádal císaře o povolení ke zřízení zvláštního právního řádu pro panství Frýdlant a k němu připojené lenní statky („*Das Wir Ihm auff der Herrschafft Friedlandt, derselben Pertinentien, und was er noch ferner, zu Lehen machen, und zur selbigen Herrschafft*

allen und jeglichen derselben Recht, Gerechtigkeit und Nutzungen, es sein Zehend, Fürkauff, Gericht, Obrigkeit unnd Heiligkait, vermög der Recht darinnen und darüber begriffen, sambt allen und jeglichen Lehen, unnd aigen Stuckhen, Haaben und Güetter, ligenden und fahrenden, nichts außgenommen“.

¹⁰¹² „*das sy in allen iren yetzigen, als konnfftigen Obrigkeiten, Herrschafften und Gepietten, an ainem oder mehr Orten und Enden, inen darzue gefällig, alle Wochen auf bestimpten Tag, einen oder mehr Wochen Marckt, deßgleichen an denselben Orten, auch zu bestimpten Zeiten, deß Jars so ime am gefälligsten unnd gelegnisten sein, einen oder mehr Jarmärckt, mit so vil Tagen vor und nach, alß sy von netten achten, unnd für guet ansehen werden, aufrichten, und hinfüro zu ewigen Zeiten haben und halten*“.

¹⁰¹³ „*wann und so oft sich zuetregt und begibt, daß in iren Herrschafften, Güettern und Gepietten, einer oder mehr Unterthonen, nit weiter bey oder unter inen wohnen, sonndern seines Pesten nutz wegen, an anndere Ort zutziehen Willens von dem oder derselben, sollen ermelte Herrn von Wallstain, ein, nach gelegenheit ires Vermögens, gepürlich, und der Orten und Landsart gepreulichlichem Abzug nachstewr und Leibthail, gleichsfahls von dem jenigen, die sich von einer andern Obrigkeit, mit Fürzaigung glaubwürdigen Scheins ires Abschaidens, nechster Herrschafft zu iren Unterthonen machen, unnd bey inen heußlich unterworfen, unnd nieder thuen wolle, ein Einzuggelt einzufordern Macht habe*“.

¹⁰¹⁴ „*das Sy nun hinfüro, alle unnd yegliche, edl, rittermässige unnd andere Lehen, und AffterLehen, geist: unnd weltliche, wie die genent oder gehaißen werden, nichts außgenommen, noch hin dan gesetzt, und sonnderlich die vin iren Herrschafften, Schlössern, Gerichten und Gepieten, so sy von Unns, und dem Heiligen Reich, oder andern haben, oder hinfüro überkommen und erkauffen, und in annder Weg an sich pringen werden, zu Lehen rühren, geist: unnd weltlichen persohnen, zu Lehen und affterlichen Lehen, und von allen denselben Lehen, Mannen, Lehenspflicht und Aydt, wie sich gepürt nembn, auch gewöhnlich Lehen Recht und Gericht halten mögen, unnd sy die Lehen Manne ohne alle ein: und widerredt verhinternus, oder behelff solcher Lehen, von inen empfangen, und inen darüber alß irem Lehen Herrn, gewöhnliche Lehenpflicht und Aydt zuthuen schuldig sein sollen*“.

¹⁰¹⁵ „*wan sye über kurtz oder lannng Begierde gewinnen, im Heiligen Reich, oder Unsern Erblichen Fürstenthumben unnd Lannden, eine oder mehr newe Sitz, oder Schlösser, zuerpawen, oder sonnstern erkauffen, und redlich überkommen, bey iren yetzigen Namen pleiben, oder dieselben fallen lassen, verändern verkeren oder gar abthuen, unnd dieselben Sitz oder Schlösser irem selbst aigen willen und gefallen nach, bevestigen, oder andere newe adeliche zuenahmen schöpfen unnd geben, sich daruon und dartzue nennen, schreiben, und solche zuenahmen in allen und yeglichen iren Reden, Schrifften, Tittuln, Insignn, Handlungen und Geschäften, nichts außgenommen, alleign, oder mit jetzigem iren Zuenahmen, gegen mänglich geprauchten sollen und mögen unuerhintert allermänglich, yedoch, daß solche Schlösser und Vestungen Unnß und Unnsern Nachkommen am Reich und Königreich Böhaimb nit zu schaden gepawet, und Wir darin die Öffnung alzeit haben sollen*“.

¹⁰¹⁶ RAV, Listiny, sign. N-7, i.č. 21. Opisy privilegia jsou ve VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 31v – 32v; RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 80–82; SAL, kniha č. 40, i.č. 17, fol. 68r – 70v; SM, sign. C 215/F 5e/IV, i.č. 656, kart. 383, fol. 265r – 266v. Text privilegia je edičně zpřístupněn níže jako Příloha 11.



Císařský majestát umožňující Valdštejnovi zřídit na jeho statcích vlastní právo (13. 5. 1623).

schlagen würdt, ein aussgesetztes Recht genedigist bewilligen wolten“). V dalším textu listiny se panovník odvolal na bližší nespécifikované podobné výsady („*Concessionem*“), které jeho předci udělili některým obyvatelům slezských knížectví a obou lužických markrabství,¹⁰¹⁷ na předpoklad lepšího fungování správy a soudnictví („*Und das dieselbe allein zu gleichdurchgehender Administration, unnd Beförderung der Justitz, So woll den Armen, als den Reichen angesehen*“) a samozřejmě též na Valdštejnovy zásluhy (které jsou zde ale ve srovnání s jinými listinami naznačeny jen velmi obecně), a požadované privilegium poskytl. Příslušná konstitutivní věta přitom do značné míry opakuje naraci („*Dass er, wie obberürtt, auff seiner Herrschafft Friedlandt, derselben Pertinentien, und dem, so er mitt Unserm Vorwissen unnd Willen, zu Lehen machen, und darzue schlagen würdt, ein Recht, wie auff dergleichen Herrschafft gebreuchlich, auffrichten, besetzen und hegen möge*“). Bezprostředně pak navazuje obecná panovnickova výhrada, že zřízení vlastního práva nemá být na škodu královské moci („*jedoch Uns, als König zu Beheimb, an Unsern hochtragenden königlichen Regalien im Königreich Beheimb allerdings unschädlich*“).

Při čtení textu privilegia se nelze ubránit respektu vůči císařskému vojevůdci, který již několik měsíců předtím, než dosáhl titulárního povýšení své državy, cílevědomě směřoval k jejímu právnímu osamostatnění. Těžko přitom pochybovat, že již v okamžiku získání této výsady měl před očima budoucí „stát ve státě“, v jehož hranicích by se jeho vláda víceméně vyznačovala faktickou nezávislostí.

Jak je z textu patrné, bylo privilegium opět formulováno velmi obecně a pro interpretaci klíčových ustanovení poskytovalo relativně široký prostor. Týká se to především rozsahu

¹⁰¹⁷ „*Und Wir Uns damals auff die ienigen khaiser: und königlichen Concessionen, welche andere Unsere Underthanen und Lehenleitte in Schlesien, und beyden Marggraffthümben Ober: unnd Nieder Laussitz, yetzerwehnten Rechtens halber, von Unsern hochgeehrten Vorfahren erlangett, und in Übung gebracht, in Gnaden referirt und gezogen haben*“.

vlastního práva, které se na Frýdlantsku mělo uplatňovat, a jeho vztahu k českému zemskému právu. Zde lze na okraj připomenout, že Valdštejn a právníci, jimiž se vědomě obklopoval,¹⁰¹⁸ měli zřejmě představu o podpůrné platnosti českých předpisů. Dokazuje to alespoň text dochovaného, leč nakonec neschváleného návrhu zemského zřízení pro Frýdlantsko, v němž se lze s uvedeným konceptem setkat.¹⁰¹⁹ Sama existence uvedeného návrhu je přitom dokladem vysoké míry právní autonomie, k níž Frýdlantsko reálně směřovalo. Je ovšem nutno dodat, že ačkoliv Valdštejn prokázal v tomto ohledu značnou předvídatost, nakonec pro něj vlastní právo pro jeho knížectví (vévodství) nepředstavovalo vysokou prioritu. Zahájení prací na uvedeném zemském zřízení je totiž poprvé doloženo až v roce 1628¹⁰²⁰ a přes několikrát zeměpánovy apely nebylo zřejmě nakonec dotaženo do finální podoby.¹⁰²¹

Nutno zdůraznit, že v českém prostředí je obsah tohoto privilegia zcela ojedinělý a nikdo z dalších aristokratů, kteří měli v držení statky na půdě Českého království (krumlovského vévodu Jana Oldřicha z Eggenberga nevyjímaje), se o dosažení podobné výsady, nakolik je známo nepokusil. Dosti návodný se v tomto kontextu zdá odkaz na privilegia poskytnutá jiným královským leníkům ve Slezsku a v Lužicích, neboť právě ve Slezsku bylo zvykem, že jednotliví královští vazalové z řad tamních knížat vydávali pro své državy zemská zřízení, k nimž posléze připojoval svou sankci český král jako vrchní lenní pán.¹⁰²² Naproti tomu, pokud jde o Lužice, zde (s pomínutím epizodického vytvoření zhořeleckého vévodství pro nejmladšího syna císaře Karla IV.)¹⁰²³ žádné lenní knížectví neexistovalo a zemská zřízení (Landesordnungen) tu byla vydávána habsburskými panovníky jako zeměpány.¹⁰²⁴ Odkaz na lužické poměry tak nebyl v kontrastu k Slezsku zrovna případný.

¹⁰¹⁸ V řadách správního aparátu frýdlantského vévodství lze najít hned několik vystudovaných právníků, kteří nepochybně vykonávali značný vliv jak na fungování „šťastné země“, tak na Valdštejna samotného. Mezi nimi je třeba upozornit především na kancléře Štěpána Ilgena von Ilgenau, rodáka z Lipska, který dosáhl licenciátu, a někdejšího císařského prokurátora a majitele lenního statku Choteč, Jana Jezberu z Kolivé Hory. Sám Valdštejn si právního vzdělání vážil, což dokazují jeho listy z let 1625 a 1628, v nichž po zemském hejtmánovi Taxisovi požadoval doplnění jičínské kanceláře o několik juristů. Citoval je F. FÖRSTER, Wallenstein als regierender Herzog und Landesherr, s. 22; TÝŽ, Wallenstein, Herzog zu Mecklenburg, Friedland und Sagan, als Feldherr und Landesfürst in seinem öffentlichen und Privat-Leben, s. 342. V říjnu 1633 Valdštejn nařídil, aby byl do kanceláře přijat další sekretář, znalý práva a procesního řízení, aby mohl případně zastupovat nepřítomného kancléře. VL, sign. A 56c, kniha č. 9, fol. 59r. Z dalších dokladů je možno upozornit na zápis v komorní knize, podle něž byl 14. dubna 1630 frýdlantským zemským hejtmánem přijat „za jorgelnika [Jeho] M[ilosti] k[nížecí] v věcech právních“ dr. Johan Reichard Šváb z Ragersdorfu, jemuž mělo být ročně vypláceno 100 říšských tolarů. VL, sign. F 67/1, kart. 1, kniha č. 2128, fol. 228v – 229r, 232r.

¹⁰¹⁹ Tak například v první části návrhu zemského zřízení, v sedmé kapitole věnované prvoinstančním rozhodnutím soudů („Von denen Endurteilen“), se počítalo, že kromě samotného zemského zřízení mohou být „in Subsidiūm“ vzaty v potaz „der Cron Böhmeim, Landt undt Stadt, und anderer beschriebenen kayß[erliche] Rechte“.

¹⁰²⁰ Poprvé se zmínka o „neue Landt und Lehenrechts“ objevuje v listu jednoho z úředníků frýdlantské dvorské kanceláře, kancelisty Baltazara Thiela, svrchu jmenovanému Janu Jezberovi z Kolivé Hory, datovaném 7. července 1628. VL, sign. F 67/6, kart. 26, fol. 233r. Podrobněji o připravovaném zákoníku M. STARÝ, Frýdlantské vévodství a jeho státoprávní postavení v rámci České koruny, s. 142–144; TÝŽ: Ius privatum v návrhu zemského zřízení Frýdlantského vévodství, s. 398–408; TÝŽ, Knižecí spravedlnost, s. 175–181.

¹⁰²¹ Ani jeden z dochovaných opisů není kompletní. Viz VL, sign. F 67/6, kart. 26, fol. 136r – 162v; RAV, Valdštejniána, sign. I-C, i.č. 2338.

¹⁰²² Patrně nejznámější je český psaný zemský zřízení pro knížectví těšínské (1573), které bylo ale původně vydáno bez královské sankce a stalo se předmětem sporu mezi vládnoucí dynastií a zemskými stavy. Ten byl urovnán teprve v roce 1591, kdy došlo i k potvrzení ze strany císaře Rudolfa II. Blíže zejména J. KAPRAS, Zemské zřízení opolsko-ratibořské a těšínské, s. 250–252; J. JANIŠOVÁ – D. JANIŠ, Několik poznámek ke vzniku Opolsko-ratibořského a Těšínského zemského zřízení v kontextu předbělohorských kodifikací v zemích Koruny české, s. 83–94; W. GOJNICZEK, Urzędy książęcie i ziemskie w ustroju księstwa cieszyńskiego (1477–1653), s. 169–175. Minuciózní dílo věnované slezským zemským zřízením i dalším právním předpisům, které v této vedlejší korunní zemi v období středověku a raného novověku vznikly, sestavil M. WEBER, Die schlesischen Polizei- und Landesordnungen der frühen Neuzeit, passim. Za pozornost dozejista stojí, že některá z těchto zemských zřízení nevstoupila v účinnost, a to právě proto, že je habsburští panovníci neschválili. Nutno dále doplnit, že zemská zřízení vznikala i v tzv. bezprostředních knížectvích, kde jejich vznik zpravidla iniciovaly místní stavy, vydával je ale český král z pozice zeměpána. Z nich je nejznámější zřízení opolsko-ratibořské z roku 1562.

¹⁰²³ O něm naposledy L. BOBKOVÁ – T. VELIČKA, Jan Zhořelecký, zejm. s. 25–32.

¹⁰²⁴ Kodifikací práva v obou lužických markrabstvích (se zjevným důrazem na Horní Lužici) zmapovali L. BOBKOVÁ, Zemská zřízení a zemské stavy v Horní a Dolní Lužici v 16. století, s. 165–191; L. BOBKOVÁ – J. ZDICHYNEC, Kodifikace zemského práva pro Horní Lužici v 16. až 18. století, s. 112–134;

Se značným despektem je také třeba pohlížet na argument, že vlastní právo již dříve na Frýdlantsku fungovalo (bylo „*gebuechlich*“). Je pravda, že lenní zřízení na frýdlantském panství mělo starobylé kořeny,¹⁰²⁵ a pro vztah mezi frýdlantským hradním (později zámečným) pánem a jeho vazaly se bezpochyby postupem času vytvořily svébytné právní normy. Ty si ale podle všeho zachovaly obyčejový charakter, nebyly nikdy sepsány a byly jen okrajovým doplňkem, nikoliv alternativou k zemskému právu, které se na frýdlantském panství běžně uplatňovalo. Podobný stav nepochybně platil i na dalších rozsáhlejších šlechtických dominiích, na nichž se podobné lenní soustavy ve středověku vytvořily.¹⁰²⁶ Skutečně jen s velkou dávkou velkorysosti se ale dá mluvit o „vlastním“ právu, jehož starší existenci se text privilegia z 13. května 1623 snaží evokovat.

IV.3 Královské lenní listy na frýdlantské statky

Jak je z dosavadního výkladu patrné, byla císařská a královská privilegia vesměs postavena tak, že se vztahovala na panství Frýdlant a další statky, jež Valdštejn od Ferdinanda II. již jako léno převzal, nebo by je převzal v budoucnu. Opět se jedná o pozoruhodný doklad generalisimovy předvídatosti a schopnosti hledat svým způsobem neotřelá řešení. V českém prostředí byla totiž lenní držba tradičně chápána jako kvalitativně horší forma právního panství než svobodné (alodní) vlastnictví. Odpovídá tomu skutečnost, že ve vypjatých momentech kolize mezi královskou mocí a stavovskou reprezentací bylo převedení alodního statku na lenní používáno jako jeden z (pravda mírnějších) trestů. A to jak po zhroucení první stavovské rezistence v roce 1547,¹⁰²⁷ tak i po císařském vítězství na Bílé hoře, v době, kdy Valdštejnova hvězda začala strmě stoupat.¹⁰²⁸

Logicky by se tak dalo čekat, že Valdštejn využije příležitosti a pokusí se dosáhnout vymanění frýdlantského panství z lenního závazku vůči panovníkovi. Pravdou se ale stal pravý opak. Nejen, že byl lenní charakter Frýdlantu explicitně avizován ve všech souvisejících listinách, ale Valdštejn prakticky od počátku cíleně směřoval k tomu, aby tuto „horší“ kvalitu vtiskl i ostatním svým územním ziskům. Výsledkem jeho úsilí se stal lenní list Ferdinanda II., vydaný 9. září 1623. Jeho originál, pergamen o rozměrech 41 x 60 cm s 11 cm širokou plíškou s torzovitě dochovanou přivěšenou pečetí z červeného vosku na spletené černo-žluté šňůrce, je uložen v Rodinném archivu Valdštejnů.¹⁰²⁹

V naraci dokument odkazuje na udělení frýdlantského panství lenním listem z 5. června 1622 a na „mocný list“, jímž bylo Valdštejnovi povoleno lenní statky „*ordentlich zu disponiren und zu testiren*“. Zde bylo nepochybně míněno povolení ke zřízení fideikomisu z 12. srpna 1622. S odvoláním na tyto dokumenty Valdštejn podle následujícího textu nabídl podřídit císaři některé statky, které zakoupil a byly mu položeny do desk zemských království českého, jako léno a tato jeho nabídka („*Oferta*“) byla přijata. Panovník proto přikročil k udělení

¹⁰²⁵ K jeho počátkům a vývoji nejdrobněji V. BELLING, Lenní šlechta na Frýdlantsku ve vrcholném a pozdním středověku, s. 499–512.

¹⁰²⁶ Výzkum lenních soustav v Čechách (kromě lén královských) je prozatím stále víceméně na počátku. Za pozornost určitě stojí sonda, doprovázená některými obecnějšími poznatky, již sestavil pro poměry jihočeského dominia Rožmberků R. ŠIMŮNEK, Správní systém šlechtického dominia v pozdně středověkých Čechách, s. 282–292. Manské soustavy moravské šlechty zmapoval v základních obrysech A. TUREK, K dějinám manského zřízení na statcích moravské šlechty do třicetileté války, s. 24–35.

¹⁰²⁷ Blíže např. K. TIEFTRUNK, Odpor stavů českých proti Ferdinandovi I. I. 1547, passim; Stavovský odboj roku 1547, passim.

¹⁰²⁸ Podrobný přehled pobělohorských konfiskací zpracoval T. V. BÍLEK, Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618, passim.

¹⁰²⁹ RAV, Listiny, sign. N-10, i.č. 24; VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 33r – 34v; RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 76–79 (opisy); editováno v F. FÖRSTER, Wallenstein's Prozeß vor den Schranken des Weltgerichts und des K. K. Fiscus zu Prag, Urkundenbuch, s. 33–35, č. 6.

49 jmenovitě uvedených panství¹⁰³⁰ a souhlasil s jejich připojením k Frýdlantu a podřízením stejnému právnímu režimu („und es mitt denselben, wie Unsere genedigste wegen Fridland gethane Ausmessung und Unser hierüber ertheilte kaiser: und königlichen Brieff aussweisen, zu halten“). Výslovně také bylo stanoveno, že udělení lénem se týká Valdštejna a jeho mužských potomků, avšak stejně tak se počítalo s možností přechodu držby na základě testamentu.¹⁰³¹ Fakticky tak byla uvedená panství zahrnuta do frýdlantského fideikomisu, ačkoliv sám tento pojem se v textu listiny nikde neobjevil.

Dispozice listiny zahrnuje dále konstatování, že Albrecht vykonal prostřednictvím svého plnomocníka, bratrance Maxmiliána, řádnou lenní přísahu¹⁰³² a přijal obvyklé závazky ve vztahu k lennímu pánovi. Zajímavé je, že v kanceláři došlo v tomto případě k dosti zásadnímu pochybení, když byl Maxmilián uveden jako pán na Lukově a Rymicích, což byly ve skutečnosti moravské statky Albrechtovy. Ještě více ale stojí za pozornost, že v lenním listu byly zdůrazněny závazky Albrechta a jeho potomků nejen vůči českým králům jako lenním pánům, ale také vůči České koruně.¹⁰³³ Tento obrat se ovšem běžně používal spíše pro léna nacházející se mimo hranice Českého království, tedy např. slezská knížectví či síť tzv. zahraničních lén (feuda extra curtem), drobných držav na německém území, která k Čechům lenním svazkem připoutal svého času císař Karel IV. Sotva lze tento obrat chápat jinak než jako další doklad pokračující emancipace Albrechtových držav ve vztahu k Českému království, jeho právu a zemským institucím.

Právě tato emancipace byla nepochybně důvodem, proč se Valdštejn hnal se všemi svými statky do lenní závislosti. Zdánlivě znehodnocení držby neslo v sobě totiž pro něj i jednoznačně pozitivní prvek, totiž vynětí z pravomoci českých zemských úřadů a zemského soudu. Jako vazal podléhal napříště přímo králi a jeho úředníkům a ocital se prakticky mimo kontrolu zemské stavovské obce.

Pozastavit se je třeba ještě u jedné věci, a tou je terminologie vztahující se k majetkovým komplexům, které byly Valdštejnovi lénem uděleny. V listině jsou opakovaně označovány jako „Stuck Erbguetter und Herrschafften“, resp. „Stuck Guetter und Herrschafften“. Žádná jasná dělicí hranice mezi pojmy „Gut“ a „Herrschaft“ ovšem není vyzorovatelná a ve skutečnosti jde o projev dobově celkem běžného stylistického prostředku, spočívajícího v hromadění synonym jednotlivých větných členů.¹⁰³⁴

Stejně tak je potřeba přistupovat s jistou rezervou k číslu 49, které je vlastně dáno jen tím, jak byly formulovány předchozí kupní smlouvy, na jejichž základě Albrecht vlastnického práva k jednotlivým statkům nabyt. Zatímco některé, byť rozsáhlé konfiskáty byly formálně prodány jako jediné panství, v jiných případech sestával o poznání menší majetek,

¹⁰³⁰ Svijany, Veliš, Bělá, Kuřívody, Mnichovo Hradiště, Klášter, Zásadka, Chocnějovice, Nový Zámek, Česká Lípa, Smrkovice, Zvířetice, Třebnouševy, Ostroměč, Studénka, Valečov, Loukovec, Kostřice, Hrubý Rohozec, Olešnice, Rohoznice, Vartenberk, Bílé Poličany, Roveň, Miřejov, Sedlec, Miličevy, Hrobičany, Červené Poličany, Valtinov, Mladějov, Lemberk, Semily, Návarov, Hrubá Skála, město Turnov, Trosky, Kumburk, Úlibice, město Jičín, Hořice, Český Dub, Frýdštejn, Malá Skála, Bezděz, Vidim, Nový Berštejn, Deštná, Houska.

¹⁰³¹ „Auch in Mangel der mannlichen Leibs Lehenserben hiervon, wie von Friedland, laut des ertheilten Machtsbrieff testiren solle und möge“.

¹⁰³² Podle ČDK, sign. II A 4, i.č. 577, kart. 131, složil Maxmilián lenní slib právě 9. září.

¹⁰³³ „Darauff hatt Uns nun offermeldete Regierers des Hauses Waldstein und Fridland Gevolmechtigter, der Hoch: und Wolgeborne, Unser Camerer und lieber Getreuer Maximilian Herr von Waldstein, auff Luckaw und Rinnitz, gebürlich Geliebt und Aydt gethan, Uns, Unsern Erben und nachkommenden Königen, und auch der Cron zu Beheimb, von solchen obbenannten Lehenstucken wegen, getreu, gehorsamb und gewertig zusein, Unsern Schaden zuverhietten, fromben, Nutz und Bestes zubezörtern und zubetrachten, auch solche Lehen, wo die zum Theill, oder gar anspröchig wurden ninderst anderstwo, dan vor Uns, als regierenden König zu Beheimb, Unsern Erben und Nachkommen undt der Cron Beheimb dahin sie ordentlich gehören, zu verrecken, zuvertheilgen und zuversprechen, und alles das zuthun, was ein getreuen Lehensman gegen seinen König als Lehensherrn und der Cron Beheimb zuthun schuldig“.

¹⁰³⁴ Z tohoto pohledu je nejasná metodika závěru, že se Frýdlantsko v okamžiku svého vytvoření skládalo ze 117 statků, odpovídajících 64 panstvím, jak tvrdí J. POLIŠENSKÝ – J. KOLLMANN, Valdštejn, s. 75. Navíc tato čísla, jejichž původ není uveden, se dozajista vztahují až na pozdější (největší?) rozsah Frýdlantska. V okamžiku povýšení Valdštejnovy lenní državy na knížectví ji tvořilo „pouhých“ 59 statků (panství) – viz níže.



Lenní list na statky Kopidlno, Bartoušov, Radeč a Chomutičky, Cistá, Velehrádek, Horní Lišný a Bílá Třemešná (5. 3. 1624).

konfiskovaný téměř provinilci, podle smlouvy z více samostatných panství. Jako příklad prvního řešení lze zmínit thurnovskou Veliš či šlikovské Svijany, naopak víceméně souvislý majetek Václava Budovce z Budova byl prodán jako čtyři samostatné statky (Klášter Hradiště nad Jizerou, Mnichovo Hradiště, Zásadka a Chocnějovice) a stejně tak po Aleši Berkovi z Dubé získal Valdštejn dva statky, Loukovec a Kostřice, ačkoliv šlo ve skutečnosti o jeden majetkový komplex. Pro rozdělení jednoho majetku do více položek tak mohly hrát roli např. aspekty administrativní (správa majetku byla rozdělena mezi několik center) či historické (majetek vznikl v relativně nedávné době skoupením několika statků, jejichž někdejší samostatnost zůstávala v obecném povědomí). V každém případě je ale nepochybné, že tak či onak působí výčet nabytých statků v listině z 9. září 1623 po právu impozantním dojmem.

Pořadí 49 vyjmenovaných statků odpovídá v zásadě chronologickému pořadí, v jakém je Valdštejn koupil.¹⁰³⁵ Výjimku představuje přehození Lemberka, koupeného již 26. května 1623, za soubor statků, na něž byly kupní smlouvy uzavřeny až o čtyři dny později. Až na samotný závěr výčtu pak byly zařazeny dvě skupiny statků, jichž se týkaly specifické nabývací úkony – jednak šlo o polovinu alodního majetku Smiřických, které Valdštejn odkoupil se souhlasem císaře na základě smlouvy z 24. dubna 1623 od svého slabomyslného poručenice Jindřicha Jiřího Smiřického ze Smiřic (Semily, Návarov, Hrubá Skála, město Turnov, Trosky, Kumburk, Úlibice, město Jičín, Hořice, Český Dub, Frýdštejn, Malá Skála), jednak o statky směněné 18. května s Adamem mladším z Valdštejna (Bezděz, Vidim, Nový Berštejn, Deštná, Houska).

¹⁰³⁵ V roce 1622 koupil Valdštejn Svijany a Veliš (22. července 1622) a Bělou, Kuřívody, Mnichovo Hradiště, Klášter Hradiště nad Jizerou, Zásadku a Chocnějovice (20. srpna 1622). Do první poloviny roku 1623 spadají koupě Nového Zámku a České Lípy (7. ledna, díl města Česká Lípa ale koupil již 12. prosince 1622), Smrkovice, Zvířetice, Třebnouševy a Ostroměče (13. ledna), Studénky, Valečova, Loukovec, Kostřic, Hrubého Rohozce a Olešnice (21. ledna), Rohoznice a Vartenberka (25. ledna), Bílých Poličan (22. února), Rovně (13. března), Lemberka (26. května), Miřejova, Sedlec, Miličevy, Hrobičany, Červených Poličan, Valtinova a Mladějova (30. května).

Dlužno dodat, že předmětem lenního listu z 9. září 1623 nebyly zdaleka všechny statky, které Valdštejn do té doby skoupil. Jeho honba za konfiskáty byla neuvěřitelně velkorysá a kromě statků, které se staly základem budoucího knížectví, si nenechal ujít celou řadu příležitostí, jak do svého vlastnictví získat i panství značně odlehlá, rozkládající se ve zcela jiných částech Českého království. Většinu těchto statků pak obratem přeprodlal, popřípadě je použil ke směnám, směřujícím k zaokrouhlení jeho dominia v severovýchodních Čechách. Vedle toho ale v lenním listu chybí (kromě majetků zakoupených těsně před jeho vydáním, což již nemohlo být zprocesováno) i panství Vlčice a Bílá Třemešná, zakoupená spolu s řadou dalších, výše zmíněných 21. ledna 1623,¹⁰³⁶ a také statek Hostinné. V posledně uvedeném případě je důvod nutno hledat v jeho složité majetkoprávní situaci. Polovinu panství koupil Albrecht již 3. prosince 1622,¹⁰³⁷ druhou polovinu, konfiskovanou Janu Bernardovi z Fünfkirchen, obdržel pak 13. března 1623. V tomto případě ale nešlo o prodej, ale o postoupení nároků, v zásadě odpovídajících zástavnímu právu.¹⁰³⁸ Proto nebylo možné celý statek převést v léno. K prodeji druhé poloviny pak došlo teprve v roce 1628.¹⁰³⁹

Lenní list z 9. září 1623 se stal zcela nepochybně vzorem pro textově velmi podobný dokument z 5. března 1624, dochovaný v podobě pergamenové listiny o rozměrech 24 x 55 cm s plikou širokou 10 cm a s přivěšenou pečetí z červeného vosku na spletené černo-žluté šňůrce.¹⁰⁴⁰ Ten se vztahuje na dalších 8 panství. Na prvním místě jsou mezi nimi uvedeny Kopidlno a Bartoušov, získané směnou od Marie Magdaleny Trčkové z Lobkovic na počátku roku 1624, následují statky zakoupené ve druhé polovině roku 1623.¹⁰⁴¹ Na posledním místě zde stojí Bílá Třemešná, což je dvojnásob zajímavé – jednak jde o statek pomínutý v prvním lenním listu, jednak i tentokrát zůstaly mimo hru společně s ním zakoupené Vlčice. Lenní přísaha za tyto statky byla Maxmiliánem z Valdštejna složena již 4. března.¹⁰⁴²

O týden později, jak již bylo uvedeno výše, byly Valdštejnovy lenní statky povýšeny na frýdlantské knížectví, jehož rozsah byl vymezen právě odkazem na oba právě představené lenní listy. Celkem ho tedy tvořilo 59 panství¹⁰⁴³ – k 57 obsaženým ve dvou lenních listech, na něž diplom z 12. března 1624 odkazoval, je totiž ještě třeba přičíst původně redernovská dominia Frýdlant a Liberec, která měla právní status královského léna od samého počátku a k nimž byly další statky postupně připojeny.¹⁰⁴⁴

Třetí analogický lenní list vznikl následně 4. května 1627, již po povýšení Frýdlantska na vévodství. Jde opět o pergamen o rozměrech 50 x 69 cm s plikou širokou 15 cm, pečeť z červeného vosku v dřevěné misce byla přivěšena na spletené modro-bílé šňůrce, v současné době je ale odtržená.¹⁰⁴⁵ Tento třetí list se týkal dalších šesti statků, mezi nimiž na

¹⁰³⁶ RAV, Valdštejniána, sign. XIII-H2, i.č. 2696; DZV 194, fol. E 24r – E 27r.

¹⁰³⁷ DZV 194, fol. A 9r – A 13r. V tomto případě nešlo o konfiskát, ale o prodloužený statek, prodáváný královskými komisari za účelem uspokojení věřitelů.

¹⁰³⁸ RAV, Valdštejniána, sign. XIV-Y2h, i.č. 2764.

¹⁰³⁹ RAV, Valdštejniána, sign. XIV-Z2h, i.č. 2765.

¹⁰⁴⁰ RAV, Listiny, sign. N-11, i.č. 25. Opisy jsou ve VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 39v – 41r; RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 88–91; edice F. FÖRSTER, Wallenstein's Prozeß vor den Schranken des Weltgerichts und des K. K. Fiscus zu Prag, Urkundenbuch, s. 35–37, č. 7.

¹⁰⁴¹ Konkrétně se jedná o Radeč a Chomutičky (16. srpna), resp. Čistou, Velehrádek a Horní Lišno alias Slavíkovec (16. října). Maxmilián byl k tomu Albrechtem zplnomocněn 29. února. Originál Albrechtova listu a opisy textu přísahy a lenního listu jsou uloženy v ČDK, sign. II A 4, i.č. 577, kart. 131.

¹⁰⁴² Nesprávné je tedy, jak již bylo výše uvedeno, tvrzení, jež publikovali J. POLIŠENSKÝ – J. KOLLMANN, Valdštejn, s. 75, totiž že při svém vzniku zahrnovalo frýdlantské knížectví 117 statků, resp. 64 panství.

¹⁰⁴³ V listinách z let 1623 a 1624 se již hovoří jen o panství Frýdlant, jímž se rozuměl celý komplex konfiskovaný Kryštofovi z Redernu, včetně Liberce. Avšak v kupní smlouvě z 16. července 1622 se jasně hovoří o dvou panstvích („panství frýdlantské a rejchberské“). RAV, Valdštejniána, sign. XIII-D, i.č. 2668.

¹⁰⁴⁴ Originál je v RAV, Listiny, sign. N-19, i.č. 34. V den jeho vystavení složil Albrechtovým jménem lenní přísahu Maxmilián z Valdštejna. ČDK, sign. II A 4, i.č. 577, kart. 131. Opis listu lze nalézt ve VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 56r – 57v, či v RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 137–141; edice F. FÖRSTER, Wallenstein's Prozeß vor den Schranken des Weltgerichts und des K. K. Fiscus zu Prag, Urkundenbuch, s. 37–39, č. 8.

prvním místě se konečně objevily Vlčice. Pochybnost nevzbuzuje zařazení dalších dvou statků Chotče a Pecky, zakoupených v mezidobí, konkrétně v roce 1624,¹⁰⁴⁶ totéž ale nelze prohlásit o dalších třech položkách. Jednak jsou tu uvedeny Semčice („Semssic“), které ale byly součástí majetku, který Albrecht postoupil již v roce 1623 svému strýci Adamovi v rámci rozsáhlé směny, při níž získal berkovské konfiskáty Doksy, Vidim, Houska, Nový Berštejn a Deštná.¹⁰⁴⁷ Zcela zjevně tu šlo o omyl písaře, není ale možné s jistotou říci, zda tu došlo k záměně za jiný statek, nebo o nadbytečné zahrnutí neaktuální položky.

O tom, že záměna rozhodně není málo pravděpodobnou variantou, svědčí poslední zbylá položka „halb Turnaw, unnd Forst“. Její nesprávnost naznačuje dosti výmluvně skutečnost, že celé město Turnov bylo uvedeno již v lenním listu z 9. září 1623. Protože zámek Fořt s poplužním dvorem, pivovarem a dalším příslušenstvím byl zakoupen v prosinci 1622 jako součást poloviny panství Hostinné, jejímž jádrem byla polovina stejnojmenného města se zámek, není těžké dovést (i s přihlédnutím k tomu, že mezi těmito dvěma položkami, v textu listiny třetí a čtvrtou v pořadí, byla zařazena spojka „und“, naznačující jejich těsný vztah), že ve skutečnosti tu místo Turnova mělo být právě Hostinné. Valdštejn zjevně usoudil, že do vyřešení dalšího osudu druhé poloviny panství bude lepší alespoň jednu jeho část do vévodství formálně inkorporovat.

Další lenní listy již Valdštejnovi vydány nebyly, ačkoliv i v dalších letech zaokrouhlování Frýdlantska celkem intenzivně pokračovalo, jak již bylo výše demonstrováno. Nově zakoupené nebo jinak získané statky do něj byly inkorporovány prostou administrativní cestou, tj. tím, že byly jako léna formálně vymazány ze zemských desk. Tento krok byl nutný na každý pád a odehrál se s jednou výjimkou i v souvislosti s výše uvedenými udíleními lén. Tak již 9. září 1623 vydal Ferdinand II. úředníkům desk zemských pokyn, aby provedli výmaz 49 toho dne propůjčených statků,¹⁰⁴⁸ k čemuž pak došlo 16. ledna 1624.¹⁰⁴⁹ Situace se opakovala i v případě druhé skupiny statků, udělených 5. března 1624. Tehdy dokonce císař menší zemské úředníky vyzval již s předstihem, 26. února,¹⁰⁵⁰ a stále ještě před fyzickým vydáním listu proběhl 4. března i samotný výmaz.¹⁰⁵¹ Pokud jde o statky udělené 4. května 1627, příslušný císařský list nese datum 4. května¹⁰⁵² a výmaz 8. června 1627.¹⁰⁵³ Oba posledně uvedené dokumenty se ale týkají pouze poloviny města Hostinné,¹⁰⁵⁴ Fořtu, Chotče a Pecky. Chybí zde tedy nejen Semčice, které se v lenním listu objevily omylem, ale překvapivě též Vlčice.

Paušální souhlas s dalším postupným rozšiřováním Frýdlantska byl ze strany Ferdinanda II. následně vyjádřen pokynem z 19. listopadu 1627, adresovaným opět úředníkům desk zemských a jimi intabulovaným 1. prosince. Panovník v něm konstatoval, že se na něj na místě vévody Albrechta obrátil Maxmilián z Valdštejna s prosbou, aby mohl některé další statky, které má, i ty, které ještě získá, uvést císaři v léno a propustit je z desk zemských, a úředníkům poručil, aby kdykoliv se na ně Maxmilián nebo jiný plnomocník frýdlantského vévody obrátí, aby mu vyhověli a provedli patřičné propuštění příslušných statků z desk

¹⁰⁴⁶ Oba statky byly zakoupeny v roce 1624, konkrétně Choteč 24. dubna a Pecka 29. července.

¹⁰⁴⁷ DZV 194, fol. F 10v – F 13r.

¹⁰⁴⁸ Císařský list byl 25. října 1623 intabulován do DZV 620, fol. E 25r – E 25v.

¹⁰⁴⁹ DZV 292, fol. M 13r – M 13v.

¹⁰⁵⁰ DZV 620, fol. F 23v – F 24v (intabulováno již 28. února).

¹⁰⁵¹ DZV 292, fol. N 23r.

¹⁰⁵² DZV 621 B 2r – B 2v (intabulováno 8. června).

¹⁰⁵³ DZV 294, fol. A 1r – A 1v.

¹⁰⁵⁴ To potvrzuje, že Hostinné mělo stát v textu lenního listu namísto omylem uvedeného Turnova. Zároveň se z toho zdá vyplývat, že polovinou Hostinného se v lenním listu myslela jen polovina města, nikoliv další majetky společně s ní zakoupené. Poněkud nejasné jsou v tomto směru právní poměry drobného statku Borovnička, který byl 6. března 1627 darován jako frýdlantské léno sekretáři dvorské komory, Janu Graffovi z Ehrenfeldu. Borovnička byla totiž vedle Fořtu rovněž součástí příslušné poloviny hostinského panství. Opis darovací listiny je ve VL, sign. F 67/27, kart. 42, fol. 34r – 35r, a v RKP, sign. B 16, i.č. 15, fol. 89r – 90r.

zemských a zemského práva.¹⁰⁵⁵ Na toto povolení postupně navázalo ne méně než pět samostatných aktů, datovaných postupně 14. ledna 1628 (Jilemnice, Bělehrad, Sobčice, dvůr Hrádeček, šest dílů Dobré Vody, Vrchlabí),¹⁰⁵⁶ 9. května 1628 (Miletín, Rodov, Semínova Lhota, půl Čermné, další díl Dobré Vody, Sběř, Vysoké Veselí, statek a poplužní dvůr v Popovicích, Vojice, Malkovský dvůr v Lužanech, dvůr ve Vojicích, dvůr s mlýnem v Radči, Lukavec, Okrouhlé, Chrastná, půl města Hostinné a části vsí Vojice, Maxinec a Radeč),¹⁰⁵⁷ 29. ledna 1629 (Staré Hrady, Střevač, Skřivany, Holenice, Víška, Vinary, Bukovinka, Sloupno, Drštěkryje, Žďár, Albrechtice, Svojkov, Studenec, Jílové a dvůr v Češově),¹⁰⁵⁸ 16. května 1629 (Jeřice, Svatojánský Újezd, Tuří, Hubojedy a 8 osedlých ve Starém Bydžově)¹⁰⁵⁹ a konečně 27. dubna 1633 (Mackov, dvory ve Vinařích, ve Starém Bydžově a v Bílsku, Pertoltice a Lomnice).¹⁰⁶⁰

IV.4 Privilegia z let 1627–1628

Výše uvedené právní akty měnily ovšem pouze rozsah Frýdlantska, nikoliv jeho podstatu a právní režim. V tomto směru je třeba vrátit se do jara 1627, kdy týden po posledním lenním listu (tj. 11. května) vznikla ve Vídni tři další privilegia. Z nich za nejméně významné lze zřejmě považovat potvrzení práva disponovat statky a osobou slabomyslného Jindřicha Jiřího Smiřického ze Smiřic.¹⁰⁶¹ Tím spíše, že zboží, která byla Jindřichovi Jiřímu přiznána v rámci konfiskačního procesu, již Valdštejn dávno předtím se souhlasem císaře odkoupil a nechal si je udělit lénem.

Značně „třaskavé“, zejména v kontextu dalšího vývoje událostí, bylo mimořádné privilegium *de non confiscandum*. Jde o pergamenovou listinu o rozměrech 49 x 72 cm s plikou o šířce 16 cm, přivěšená majestátní pečeť císaře Ferdinanda II. se již v průběhu staletí ztratila.¹⁰⁶² Jádrem její dispozice byl příslib, že i v případě, dopustí-li se Valdštejnovi nástupci na frýdlantském vévodském stolci velezrady či zločinu urážky majestátu (*crimen laesae maiestatis*), nebudou nikdy trestáni na statcích, ale pouze na životě.¹⁰⁶³ Existence tohoto majestátu se v 19. století stala jedním z argumentů hraběte Kristiána z Valdštejna, který se neúspěšně soudil s fiskem o restituci majetků, které podle něj byly po roce 1634 neprávem zkonfiskovány.¹⁰⁶⁴ Zajímavé je, že jeho pozornosti (či spíše pozornosti jeho justiceira Jana

¹⁰⁵⁵ DZV 621, fol. C 15v – C 16r. Plnou moc vydal Albrecht Maxmiliánovi a jeho bratrovi Pertoldovi již 22. března 1627. DZV 293, fol. R 3r – R 3v. Platila až do 27. dubna 1633, kdy byla juxtou vymazána a zároveň byla intabulována nová plná moc pro Maxmiliána a v jeho nepřítomnosti substitučně též Adama Erdmana Trčku, Ladislava Buriana z Valdštejna a frýdlantského zemského hejtmána Dětricha Malovce z Malovic. DZV 298, fol. L 18r – L 19r.

¹⁰⁵⁶ DZV 294, fol. F 28v – F 29r.

¹⁰⁵⁷ DZV 294, fol. K 17r – K 17v.

¹⁰⁵⁸ DZV 295, fol. M 25v – M 26r.

¹⁰⁵⁹ DZV 296, fol. A 26v – A 27r.

¹⁰⁶⁰ DZV 298, fol. L 17r – L 18r.

¹⁰⁶¹ RAV, Listiny, sign. N-22, i.č. 38; opisy jsou ve VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 60r – 60v; RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 131–132.

¹⁰⁶² RAV, Listiny, sign. N-21, i.č. 36; Koncept a dobový opis jsou v ČDK, sign. IV D 1, i.č. 752, kart. 504, další opisy též ve VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 58r – 59v; RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 126–130; SAL, kniha č. 40, i.č. 17, fol. 64r – 67v. Edice FÖRSTER, F.: Wallenstein's Prozeß vor den Schranken des Weltgerichts und des K. K. Fiscus zu Prag, Urkundenbuch, s. 88–90, č. 14.

¹⁰⁶³ „daß auf den Faall bey künfftigen Begebenheiten, sich ainer oder der ander auß mehrgemeltes Hertzogen zue Friedlandt Successorn des Criminis Laesae Maiestatis thailhaftig, oder bey pflüchtig machen würde, der oder dieselben, nicht wie sonst rechtlich außgesetzt, mit Eintziehung des ermelten Hertzogthumb Friedlandt, oder anderer Güetter, sondern am Leib und Leben bestrafft, das Hertzogthumb aber und die Güetter, auf den nach ihm folgenden elisten Hertzogen oder Fürsten von Friedlandt, fallen und stammen solle“.

¹⁰⁶⁴ Podrobněji k tomuto privilegii a jeho úloze ve sporu hraběte Kristiána M. STARÝ, „Sondern allein an leib undt leben bestrafft“, s. 104–117.

Bedřicha Antonína Svobody, který podklady připravoval) unikla skutečnost, že 4. ledna 1633 bylo analogické privilegium vydáno znovu, přičemž jeho platnost byla rozšířena i na Zaháňsko a (Velko)Hlohovsko.¹⁰⁶⁵ Vzhledem k tomu, že se privilegium podle textu vztahovalo pouze na Valdštejnovy nástupce, nikoliv na Valdštejna samotného, byla jeho relevance ve vztahu k likvidaci Valdštejnova panství po chebské exekuci značně sporná,¹⁰⁶⁶ přesto ho lze zařadit mezi dokumenty symbolizující výjimečné postavení frýdlantského vévodství v rámci českého státu.

Konečně vznikla 11. května 1627 ještě třetí listina, garantující soudní autonomii nově povýšeného vévodství. Dochovala se v originále jako pergamen o rozměrech 43 x 73 cm s velmi širokou (18 cm) plikou a přivěšenou pečetí vydavatele z červeného vosku v dřevěné misce na zlaté šňůrce.¹⁰⁶⁷ Schéma textu je tradiční – již v naraci, odvolávající se na Valdštejnovu žádost, je shrnuta podstata poskytnuté milosti. Šlo o zřízení zvláštního frýdlantského zemského tribunálu, příslušného pro civilní i trestní záležitosti, od něhož mělo být možno odvolávat se pouze k panujícím vévodům, jejichž výrok měl být konečný („*das sie in gemeltem Hertzogthumb Friedtlandt, das LandtRecht, sowoll in Ciuil: alß Criminalsachen, mit Auffrichtung eines Tribunals zubestellen Macht haben, unnd das alle Appelationes von dannen an seine deß Herzogen von Friedtlandt etc. unnd deroselben Successores gehen, unnd es bey dem yenigen, so sie außsprechen wurden, verblieben, unnd sich der Proceß daselbsten enden, unnd weiter nit gehen solle*“).

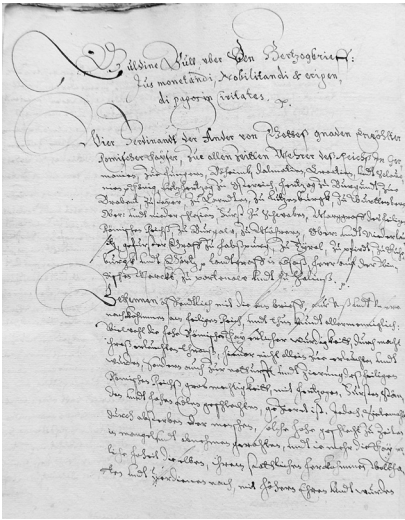
Valdštejn přitom myslel i na spory vedené přímo proti frýdlantským zeměpánům – ty měly před tamní tribunál příslušet v případech, že by v nich šlo o věcná práva k nemovitým statkům, o osobních žalobách měli jako přirozená vyšší autorita rozhodovat sami čeští králové („*Yedoch also unnd der Gestalt, daß bey demselbigen LandtRecht oder Tribunal, wieder ihne Hertzogen zu Friedtlandt keine andere Sachen anhängig gemacht als was die Realia, nemlichen Grundt unnd Boden, unnd die im Hertzogthumb liegende Güetter betrifft, in allen andern personalibus Actionibus aber, vor Uns unnd Unsern Erben, alß yederzeit regierenden Königen in Beheimb, wider den Herzogen und seine Nachkommen, geklagt werden solle*“). Dispozice listiny, navazující na obligatorní (zde poměrně stručné) zdůraznění Valdštejnových zásluh, pak naraci obsahově plně přebírá, zčásti doslovně.¹⁰⁶⁸ O tom, že byli obyvatelé Frýdlantska výslovně vyňati z jurisdikce jakýchkoliv českých zemských orgánů a ztratili

¹⁰⁶⁵ ČDK, sign. IV D 1, i.č. 752, kart. 504; SAL, kniha č. 47, i.č. 20, fol. 182v–189r. Editováno v H. HALLWICH (ed.), Briefe und Akten zur Geschichte Wallensteins (1630–1634), s. 700–703, č. 1767, a G. LORENZ (ed.), Quellen zur Geschichte Wallensteins, s. 258–261, č. 79.

¹⁰⁶⁶ Na to, že se privilegium z 11. května 1627 vztahovalo až na Albrechtovy nástupce, upozornil již Č. PINSKER, O důkazech filiačních a ztrátě šlechtictví v Čechách, 229 (pozn. 24). Naproti tomu lze namítnout, že smyslem privilegia bylo zachovat Frýdlantsko (a stejně tak Zaháňsko a Hlohovsko) v rodu Valdštejnů a že logický argument a *minor ad maius* může hovořit ve prospěch vztážení privilegia i na samotného Albrechta. Ostatně již sama skutečnost, že bylo Frýdlantsko fideikomise, činilo jeho následnou konfiskaci právně problematickou, neboť (jak opět argumentoval již Kristián z Valdštejna) Ferdinand II. vydal v roce 1628 reskript, převzatý později do Deklaratorií a novel k Obnovenému zřízení zemskému, podle něhož v případě, kdy nebyl proti delikventovi nutný zásah vojenské moci, zůstávaly nápadní a lenní statky příslušnému rodu a pouze jejich výnosy plynuly do královské pokladny, a to do té doby, dokud byl provinilec naživu. K. MALÝ – K. KUČEROVÁ – J. ŠOUSA (eds.): Deklaratoria a novelty Obnoveného zřízení zemského, s. 828–829, čl. Aa 24.

¹⁰⁶⁷ RAV, Listiny, sign. N-20, i.č. 35. Dobový opis je ve VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 61r – 62r; později byl text přepsán též do RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 133–136, a SAL, kniha č. 40, i.č. 17, fol. 68r – 70v.

¹⁰⁶⁸ „*das sie in gedachtem ihrem Hertzogthumb Friedtlandt, das LandtRecht mit Auffrichtung eines absonderlichen Tribunals, sowoll in Ciuil: alß Criminalsachen, gutten Fueg unnd Macht haben sollen. Gestalt dann auch die Appelationes weiter nicht, dann an seine deß Hertzogen zu Friedtlandt etc. begeret, unnd es bey deren Außspruch verblieben, unnd weiter nit gehen, Yedoch aber wie obgemelt, der Ggestalt, das dessen L. unnd dero Successores, vor solchem LandtRecht allein in Realibus, das ist denen sachen, so Grundt unnd Bodenn, unnd die im Hertzogthumb liegende Güetter betreffen, in allen andern Personalibus actionibus aber, vor Uns unnd Unsern Erben, alß yederzeit Regierenden Königen in Beheimb, wider den Hertzogen und dessen Nachkommen geklagt werden solle*“.



Opis císařského privilegia propůjčujícího Valdštejnovi různé regály (16. 2. 1628).

aller künfftigen Disputat“ o poskytnutí tří různých milostí. První dvě byly spíše prestižního, resp. ceremoniálního charakteru, a netýkaly se ani tak právního postavení Frýdlantska, jako samotných jeho vládců. Císař se zavazoval, že každé udělení Frýdlantska jakožto léna bude provedeno veřejně jím samotným nebo jeho následovníky, nikoliv v ústraní či prostřednictvím (české) komory. Naopak frýdlantští vévodové měli právo se z dobrých důvodů tohoto aktu osobně nezúčastnit a nechat se zastoupit plnomocníkem knížecího stavu, který měl na jejich místě také složit obvyklý lenní slib. Dále se císař zavázal, že veškeré záležitosti v Českém království, které budou vyhlašovány otevřenými patenty, budou frýdlantským vévodům samostatně oznamovány zvláštním psaním zaslaným do Jičína. Totéž mělo platit i pro pozvánky na český zemský sněm.

Třetí Valdštejnova žádost měla podstatně odlišný charakter. Jejím výsledkem měla být skutečná teritorialita frýdlantského zemského práva, doposud se vztahujícího jen na obyvatelstvo vévodství, podřízené zeměpanské moci. Do budoucna ale mělo platit, že budou místnímu právu podřízeny i všechny osoby, které budou skrze vévodství projíždět („das alle und iede Passagierj so in mehrgeme[ll]tem Hertzogthumb Friedlandt sich ungebürlich

i možnost obracet se přímo na císaře, informoval císař následně zvláštními listy úředníky desk zemských a další zainteresované osoby.¹⁰⁶⁹

Stručnější privilegium garantující neporušitelnost nejvyšší soudní moci vévodů bylo 20. května 1628 vydáno analogicky i pro Zaháňsko,¹⁰⁷⁰ 14. srpna 1629 pro Meklenbursko¹⁰⁷¹ a konečně 7. června 1633 pro Hlohovsko.¹⁰⁷² Dlužno dodat, že takováto privilegia *de non appellando* nebyla ve střeoevropském kontextu ničím novým nebo úplně neobvyklým.¹⁰⁷³

Další císařský diplom, který se významněji dotkl právního postavení frýdlantského vévodství, vznikl 14. února 1628. Pergamenová listina vydaná v Praze má v originále rozměry 53 x 63 cm s 11 cm širokou plikou, šňůrka s přivěšenou pečeti vydavatele je odtržena.¹⁰⁷⁴ Narace opět nenechává na pochybách ohledně iniciátora jejího vzniku – byl to Albrecht, který v návaznosti na povýšení Frýdlantska na vévodství požádal císaře „zu Verhüetung

verhiltten, oder sonsten mit ihnen sich etwas zutragen möchte, in einem oder anderm Fall, denen Rechten, so Wir ihme im Hertzogthumb, vermöge eines absonderlich erhaltten Diplomatis außzusetzen erlaubet unterworfen sein, Auch solche Fälle und Sachen daselbsten abgehandelt und decidirt werden sollen“). Opět přitom platí, že tento požadavek byl císařem bezvýhradně akceptován a dispozice listiny na něj částečně formulačně navázala.¹⁰⁷⁵

Poslední velké privilegium, které výrazněji směřovalo k úpravě právního postavení frýdlantského vévodství, bylo vydáno vzápětí, 16. února 1628. Kupodivu se na rozdíl od všech dříve uvedených v originále nedochovalo, k dispozici jsou pouze jeho opisy.¹⁰⁷⁶ Jeho podstatou bylo udělení několika výhradních práv (regálů), které v Českém království tradičně příslušely pouze králi jakožto suverénovi. Vzhledem k tomu, že jejich propůjčení se vedle samotného Valdštejna vztahovalo i na jeho nástupce, došlo touto cestou zcela nepochybně k rozšíření moci frýdlantských zeměpánů, a tím pádem i k rozšíření autonomie Frýdlantska jako takového.

V první řadě bylo Valdštejnovi a jeho následníkům propůjčeno právo mincovní. K tomu je možno dodat, že Valdštejn ho ve skutečnosti svévolně vykonával již od roku 1625, kdy byla v Jičíně, jenž byl skutečným centrem frýdlantského knížectví, založena mincovna a spuštěny první ražby.¹⁰⁷⁷ Podle všeho vycházel z toho, že jako říšskému vévodovi mu toto právo přísluší z podstaty věci a není nutno, aby na něj bylo císařem explicitně přenášeno.¹⁰⁷⁸ Byť je ovšem třeba dodat, že říšská hodnota ho rozhodně žádným myslitelným způsobem nemohla oprávnit k tomu, aby své ražby prováděl na území Českého království, podléhajícího letech využil příležitosti a nechal si svůj mincovní regál přeci jen potvrdit.¹⁰⁷⁹ Ten měl být podle majestátu vykonáván na území frýdlantského či zaháňského vévodství, eventuálně dalších statků k nim připojených, a zahrnoval ražbu všech zlatých i stříbrných nominálů odpovídajících mincovním ediktům vydaným jak v Říši, tak v Českém království.¹⁰⁸⁰

¹⁰⁶⁹ List úředníkům desk zemských byl intabulován do DZV 621, fol. D 6v – D 7r (list je rovněž datovaný 14. února, intabulován byl ale teprve 14. srpna 1628), výpisy z desk jsou ve VL, sign. F 67/6, kart. 26, fol. 215r – 215v, 220r – 221r, 222r – 223r; německý regest *ibid.*, fol. 211r. Dále se Ferdinand II. obrátil na nejvyššího hofmistra Viléma Slavatu z Chlumu a Košumberka, dvorského sudího Jindřicha Libštejnského z Kolovrat a hraběte Pavla Michnu z Vacinova, samostatně byl informován též úřad nejvyššího purkrabství. *Ibid.*, 204r – 210r, 216r – 217r. Praktický rozměr výhradní frýdlantské jurisdikce lze demonstrovat na případu frýdlantského leníka Jiřího Sadovského ze Sloupna, který odmítal stát před soudem nejvyššího pražského purkrabství. *Ibid.*, fol. 175r – 179r. Ve věci kompetence purkrabského soudu vůči frýdlantským obyvatelům viz též Albrechtův list jeho strýci Adamovi, nejvyššímu pražskému purkrabímu, zaslaný již 7. června 1627. *Ibid.*, fol. 181r – 182v.

¹⁰⁷⁰ RAV, Listiny, sign. N-29, i.č. 44; ČDK, sign. IV D 1, i.č. 752, kart. 504; RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 185–188; SAL, kniha č. 40, i.č. 17, fol. 196r – 199r.

¹⁰⁷¹ RAV, Listiny, sign. N-35, i.č. 48; RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 268–278.

¹⁰⁷² ČDK, sign. IV D 1, i.č. 752, kart. 504; SAL, kniha č. 47, i.č. 20, fol. 219r – 223v.

¹⁰⁷³ Uplatňovalo se konec konců i ve vztahu mezi Českým královstvím a Říší římskou, přičemž obsaženo bylo již ve Zlaté bule Karla IV. V širším říšském kontextu k této problematice blíže U. EISENHARDT, Die kaiserlichen Privilegia de non appellando, *passim*.

¹⁰⁷⁴ RAV, Listiny, sign. N-25, i.č. 40; koncept a dobový opis jsou v ČDK, sign. IV D 1, i.č. 752, kart. 504. Další dobový opis je ve VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 68r – 70r, pozdější přepis textu lze opět nalézt i v SAL, kniha č. 40, i.č. 17, fol. 157r – 161r.

¹⁰⁷⁵ Oproti Valdštejnově žádosti v naráci listiny došlo jen k málo významným textovým úpravám („das alle und iede Passagierj (ob sie schon im Hertzogthumb Friedlandt nicht angesessen noch wohnhaft wehren) so in offbesagtem Hertzogthumb sich ungebührlich verhiltten, oder sonsten mit ihnen sich etwas zuetragen möchte, in einem oder anderm Fall, wie derselbe Nahmen haben möchte, denen im Hertzogthumb außgesetzten Rechten unterwüffig sein, auch solche Fälle und Sachen daselbsten abgehandelt decidirt und erörtert werden sollen“).

¹⁰⁷⁶ VL, sign. F 67/28/2, kart. 43, fol. 72v – 80r; RAV, Rukopisy, i.č. 255, s. 151–168. Edičně jeho text zpřístupnil F. FÖRSTER, Wallenstein's Prozeß vor den Schranken des Weltgerichts und des K. K. Fiscus zu Prag, Urkundenbuch, s. 47–56, č. 11.

¹⁰⁷⁷ První zpráva o zřízení jičínské mincovny a Valdštejnově vlastním mincovnictvím je ve vévodově dopise zemskému hejtmánovi Taxisovi ze 4. října 1625. Upozornil na něj již A. MEYER, Albrecht von Wallenstein (Waldstein) Herzog von Friedland und seine Münzen, s. 445.

¹⁰⁷⁸ K Valdštejnovu mincovnictví podrobně zejména A. MEYER, Albrecht von Wallenstein (Waldstein) Herzog von Friedland und seine Münzen, s. 417–522 a Tafel I.–VI., a E. NOHEJLOVÁ, Mincovníctví Albrechta z Valdštejna, s. 28–73 a tab. I. – III.

¹⁰⁷⁹ Na okraj možno dodat, že vedle církevních knížat (pražského arcibiskupa a olomouckého biskupa) a slezských knížat disponovali právem razit mince pouze krumlovský vévoda Jan Oldřich Eggenberg (majestát Ferdinanda II. mu byl udělen 24. února 1625, on sám ale v Čechách mince nerazil) a Jindřich hrabě Šlik, jemuž bylo mincovní privilegium obnoveno 19. října 1626 a jehož nejstarší mince pocházejí z roku 1627. J. PAVLÍČEK – J. SCHÖN, Mincování šlechtických rodů (rodové mince) Arcivévodství rakouského, Zemí koruny české a Království uherského v XVI.–XIX. století, s. 21 a 66–68; I. SMETANA – V. JAKYMENKOVÁ, Český rod hrabat Šliků a dvě historické fáze mincování, s. 212. Údaje o počátku mincování Jindřicha Šlika se ve starší literatuře rozcházejí.

¹⁰⁸⁰ „in mehrbesagten Hertzogthumben Friedland und Sagan, und deß incorporirten Herschafften undt Gebieten, oder, so noch inß künfftig darzugeschlagen undt einuerleibet werden möchten, eine Müntzstatt pawen undt aufrichten laßen, undt darinnen durch ihre ehrboh[rne] redtliche Müntzmeister, diese zu einer ieden Zeitt darzu verordnen, allerley guldene undt silberne Müntzsorthen, klein undt groß, in allermaßen solches Unser undt deß heiligen Reichß, auch Unsers Erb-Königreichß Böheimbs, Müntzedict undt Ordnung zu laßset, undt andere Unseren, undt den heiligen römischen Reich, auch Unserm ErbKönigreich: Fürstenthumb: undt Landen, begriffene Hertzogen, undt die jenigen, so auß Unserm oder Unserer Voehrfahren, kayser: könig: undt landeß furstlichen Begnadungen, zu müntzen macht haben, mit Umschriefften, Bildtnußen, Wappen undt Gewäg, auff beyden Seitten, müntzen undt schlagen laßen, damit frewlich gefahren undt handelen sollen und mögen, von allermenniglich ungehinderth“.